

Átfogó információs tájékoztató a hallássérültekről a szociális területen dolgozó szakemberek számára

Készült:

Budapest, 2018-2019

Magyarországi Baptista Egyház megbízásából

A Siketek és Nagyothallók Országos Szövetségével együttműködve

Készítették:

Horváth Zsófia

Kéri József

dr. Laczka Zsanett

Sándor Judit Katalin

Orbán Evelin

Tartalomjegyzék

Bevezetés.....	4
Ismerkedés a hallássérült közösséggel.....	6
Milyen fő jellemző jegyei vannak a siket, a nagyothalló és a halló személyeknek a hallásállapotuk tekintetében?	6
AZ érdekvédelem.....	8
Több hallássérült személy van körülötted, mint gondolnád	11
Egyenlő esélyű hozzáférés biztosítása az élet minden területén.....	15
Kommunikáció a siket emberekkel	16
A nagyothalló személyek és a szájrólolvasás.....	18
Mire érdemes figyelni, ha egy siket vagy egy nagyothalló személlyel találkozunk?	19
Hogyan használjuk? – kifejezések tára	21
Kik a siketek?	24
Hogyan kommunikálnak a siketek?	25
Mi az a jelnyelv?	28
Magyar jelnyelv?	28
Siketok oktatása	29
A siketek törvényekbe foglalt jogai	34
Hogyan kommunikáljunk a siket személyekkel?	36
Jelnyelvi tolmácsolás, tolmácsszolgáltatás.....	37
Videó-tolmácsszolgáltatás.....	41
Kik a nagyothallók?.....	44
A hallássérülés mértéke	44
A nagy kérdés: tehát akkor kik is a nagyothallók?	47
Munkaerő-piaci helyzet.....	50
Kommunikáció nagyothallókkal	53
Mivel foglalkozik az audiológia?	55
Nagyothallók által használt eszközök leírása, azok kezelése	57
Akadálymentesítési lehetőségek intézmények számára.....	66
Mit hol intézhetek, hová forduljak?	69
Felhasznált irodalom és hivatkozott források:	70

Bevezetés

A Magyarországi Baptista Egyház „*Egyházi és civil szervezetek szociális közfeladat ellátásának támogatása*” elnevezésű, EFOP-1.9.8-17 számú projektjének keretében jelen kiadvánnyal célunk egy komplex szakmai, módszertani anyag kidolgozása olyan szociális területen dolgozó szakemberek számára, akik munkájuk során kapcsolatba kerülnek hallássérültekkel.

Ez a kis tájékoztató füzet betekintést engednek a siketek és nagyothallók szociális helyzetébe, életkörülményeikbe és kulturális sajátosságaikba. Az összeállításban résztvevők maguk is érintett személyek, akiknek célja, hogy segítséget nyújtsanak a szakemberek számára a megfelelő attitűd kialakításában, mellyel hatékonyabbá és eredményesebbé válhat munkájuk, kapcsolatuk hallássérült személyekkel. A nehézségek feltárása és bemutatása kapcsán megoldási javaslatokkal is kiegészítjük leírásainkat.

A tájékoztató indokoltsága és célcsoportja

A szociális támogatás, segítségnyújtás elengedhetetlen. Sokan vannak rászoruló, akik igénylik szociális szakemberek segítségét. A fogyatékkal élő rászoruló még inkább, hiszen helyzetükből adódóan kiszolgáltatottabbak, hátrányos helyzetűek, érzékenyebbek, nehezebben jutnak információhoz, speciális igényeik vannak, több vagy más területen igénylik a támogatást.

Jelen tájékoztató fókuszában a siketek és nagyothallók állnak. 2011-ben, a népszámlálás adatai szerint Magyarországon 8 571 siket személy volt és 63 014 nagyothalló személy. Ez csak azoknak a száma, akik a kérdőívet kitöltötték, és azon bejelölték, hogy hallássérültek. Mivel ez sokak számára egy hátrányos megkülönböztetés, egy nehézséget okozó életforma, nem merik, nem szeretik magukat ilyen módon megbélyegezni. A kérdőív kitöltése sem volt mindenki számára egyértelmű, a kérdező biztosok pedig sok esetben el sem jutottak ezen csoport minden tagjához.

A jelnyelvet használó hallássérülteknek sokszor nem a szociális szakemberek, hanem a jelnyelvi tolmácsok segítenek szociális esetek megoldásában, holott egy tolmács nincs felkészítve az ilyen jellegű támogatás megadására és feladata csupán a kommunikációs akadálymentesítés lenne. Megfelelő felkészültségű és hozzáállású szociális szakemberek hatékonyabb segítséget jelentenének a hallássérültek számára.

A tájékoztató használata

Ez a tájékoztató 3 részből tevődik össze. Az első nagy blokkban röviden adunk általános áttekintést a legfontosabb témákról, melyeket aztán a második két részben részletesen is kifejtünk.

Így ha valakit röviden érdekel egy általános összkép a hallássérültekről, az első fejezetet tanulmányozza végig.

Ha munkánk, életünk során felmerül egy konkrét kérdés, javasoljuk, hogy a „Kik a siketek” vagy a „Kik a nagyothallók” című fejezetben keresse meg a megfelelő témát. Amennyiben nem talál választ a kérdésére vagy bővebb felvilágosításra, tanácsadásra van szüksége, a tájékoztató végén talál egy gyűjteményt arról, hogy milyen ügyekben mely szervezetekhez, szolgálatokhoz érdemes fordulni.

Ismerkedés a hallássérült közösséggel

A siket és nagyothalló személyek hallássérült személyek. A hallássérült kifejezés egy gyűjtőnév, melybe mindkét csoport beletartozik.

Ha belegondolunk, a hallókészülékek megjelenése előtt, sok ma már nagyothallónak megnevezett személy siketnek számított. Így sokáig nagyon nem is lehetett kettéválasztani ezt a két célcsoportot. Napjainkban azonban élesebbnek tűnik a határ a siket és nagyothalló közösség között, hisz sokszor a nagyothalló emberek egy kis szerkezettel – hallókészülékkel - a fülükben „beleolvadnak” a többségi, halló társadalomba.

Mielőtt picit belemerülünk abba, hogy mely célcsoportnak milyen általános ismérvei vannak, fontos kihangsúlyozni a szót: „általános”. Hiszen minden ember más, máshogy néz ki, másmilyen a személyisége. Pont ezért fontos leszögezni, hogy minden hallássérült személy más. Más a hallásállapota, máshogyan gyűjti az információt a világból, máshogy éli meg a hallásállapotát, más környezetben szocializálódott... Ezért csak általánosságban lehet beszélni a közösségről.

Milyen fő jellemző jegyei vannak a siket, a nagyothalló és a halló személyeknek a hallásállapotuk tekintetében?

A *halló személyek* hangzó nyelvet használnak, hangzó nyelven kommunikálnak és épp ezért gyorsabban jutnak hozzá a hangzó információkhoz: hallja a távolból közeledő mentő szirénáját, a szomszédban síró pici baba hangját; az ajtó elé lépő nő cipőjének kopogását; a munkahelyi forgatagban a kapkodó félmondatokat és még sorolhatnánk napestig. De amikor nagy a zaj – zúg a porszívó, fűrőgép hangja tölti be a teret, vagy az utcán léghalápáccsal dolgoznak – akkor egy rövid időre a halló emberek is megtapasztalják, hogy milyen hallássérültnek lenni. Nem lehet jól hallani, érteni a beszédpartnert például a metróban utazva és mintha lyukas-szöveget hallana, abból kell összerakni az elhangzott szöveget.

A *nagyothalló* embereknek már olyan mértékben romlott a hallása, hogy az a mindennapokban a kommunikációra, a hang alapú információvételre kihatással van. A legtöbb nagyothalló ember hallókészüléket visel, amely sokszor olyan „mankóvá” válik az egyén számára, ami nélkül elveszettnek érezheti magát. Mivel erre a kicsiny eszközre támaszkodik a mindennapok során, úgy érzi, csak ezzel tud beilleszkedni a halló társadalomba. Nem lesz általa ép halló, de a segítségével jól tud integrálódni a többségi társadalomba. Épp ezért a legtöbben nem ismerik a jelnyelvet sem, nem biztos, hogy keresi más hallássérült személyek társaságát. Identitását tekintve is gyakran hallóként tekintenek magukra.

Persze nem minden nagyothalló személy visel hallókészüléket, és az sem biztos, hogy egy nagyothalló személynek a hangzó nyelv lesz a legkényelmesebb kommunikációs csatorna.

Több oka is lehet annak, hogy valaki nem visel hallókészüléket: lehet olyan fülbetegsége, ami miatt nem tud hallókészüléket viselni, mert begyullad a füle tőle; lehet identitásbeli oka is, mert nem tudja lelkiileg elfogadni hallásállapotát, de akár anyagi okai is lehetnek, hisz nem szabad elfelejteni, nem pár fillérbe kerül ez a kicsiny, de annál hasznosabb szerkentyű.

Sok súlyos-fokú nagyothalló emberek, akik hallássérült közösségben nőttek fel, jelnyelv-használó sorstársakkal jártak egy iskolába, szívesebben használják a jelnyelvet, mint a hangzó magyar nyelvet. Lehet, hogy hallásállapotuk alapján nagyothallók, de identitásukat tekintve siketnek érzik magukat.

A *siket személyek* egyáltalán semmit nem hallanak, vagy csak ún. hallásmaradványuk van, amivel egy-két nagyon hangos hangot, zajt érzékelnek, ezért hallásuk még hallókészülékkel sem „javítható”. Ez nem jelenti azt, hogy ne viselne néha hallókészüléket azért, hogy meghallják a környezetükben a hangosabb zajokat. Számukra a hallókészülék tehát nem a kommunikációt segíti, hanem, a környezetből jövő hangalapú ingerek észrevételét.

A siket közösség elsődleges kommunikációs csatornája a jelnyelv, mely éppoly természetes nyelv, mint a hangzó nyelv a maga nyelvtani sajátosságával, következetes grammatikájával, épp ezért nem keverendő össze sem a pantomimmal, sem a mutogatással. A Magyarországon élő siket közösség a magyar, a Németországban élő siket közösség a német jelnyelvet használja. Nem egységes a világon a jelnyelv, ahogyan nem egységes a hangzó nyelv sem

Megtörténhet, hogy a hallássérüléshez más fogyatékoság is társul, ki kell emelni a *siketvak személyeket* is. A Siketvakok Országos Egyesülete (röviden SVOE) a honlapján így fogalmazza meg, hogy kik a siketvak személyek: *„Siketvaknak azokat a személyeket nevezzük, akiknek látás- és hallássérülése egyidejűleg fennáll, és ezért csak speciális módszerekkel lehet velük felvenni a kapcsolatot, a kommunikációt kialakítani, fenntartani. A siketvak kifejezés nem feltétlenül jelenti azt, hogy valaki teljesen siket és teljesen vak, hanem ide soroljuk azokat is, akiknek ugyan van látás- vagy hallásmaradványa, de támogatásuk, fejlesztésük és kommunikációjuk csak a két sérülés együttes jelenlétének figyelembevételével képzelhető el.”*¹

AZ érdekvédelem

*„A Siketek és Nagyothallók Országos Szövetsége – mint közhasznú, országos érdekvédelmi szervezet – a Magyarországon élő siketek és nagyothallók társadalmi integrációjának előmozdításáért tevékenykedik. Ennek érdekében a jogszabályokban foglaltak megvalósításának szorgalmazásával segíti életminőségük javulását, valós szükségleteken és igényeken alapulva ösztönzi az akadálymentesítési folyamatokat, közösségi színtereket, szolgáltatásokat biztosít.”*² - olvasható a Siketek és Nagyothallók Országos Szövetségének (röviden: SINOSZ) honlapján a szervezet küldetését. Az országos szervezet a siket és nagyothalló emberek érdekeiért tevékenykedik. Vannak országok, ahol külön érdekvédelmi szervezete van a két célcsoportnak, Magyarországon azonban egy, folyamatosan növekvő taglétszámú, innovatív szervezet igyekszik elérni a hallássérült emberek számára a társadalmi befogadást és az egyenlő esélyeket az élet minden területén.

¹ www.siketvak.hu

² www.sinosz.hu

Kik alapították és miért a SINOSZ-t?

A Siketek és Nagyothallók Országos Szövetsége egy nagy múltú, több mint 110 éves szervezet, melyet 1907-ben alapítottak. De hogy a címben feltett kérdésekre választ kapjunk, még régebbre kell visszamenni az időben...

Az első fontos dátum 1802, az első siketiskola megalapítása, mely Vácon Cházár Andrásnak kezdeményezésére nyitotta meg kapuit. (Az iskola mai napig működik, és ma már alapítója nevét viseli.³) Az iskola megalakulásának azért van nagy jelentősége, mert az országban szétszórta élő siket emberek, közösséggé kovácsolódtak az intézmény falai között.

A siketek oktatásáról az évszázad második felében nemzetközi kongresszusokon értekeztek. Az 1880-ban Milánóban rendezett kongresszuson győzött az a személet, hogy a siket embereket ún. orális módszerrel kell oktatni az iskolákban, annak érdekében, hogy a halló társadalomba a legteljesebb módon be tudjanak illeszkedni. Ennek a nemzetközi kongresszusnak „köszönhető”, hogy a jelnyelv használata kiszorult a siketiskolákból, legalábbis mint oktatási nyelv. A siket gyerekek egymás között továbbra is jelnyelven társalogtak, a jelnyelv mint nyelv természetesen nem veszett el.

Az új, orális módszerrel történő oktatási formával több más ország mellett, hazánkban sem értett egyet a siket közösség, ezért 1887-ben Oros Kálmán – siket betűszegő – kezdeményezésére megalapult az Egyetértés Társaskör. A hallássérült közösség megerősödött, 20 év múlva pedig - 1907-ben megalapította a siket közösség a Cházár András Országos Siketnéma Otthont, melynek jogutódja a ma is működő SINOSZ. „Az Otthon célja a segélyezés, az érdekvédelem és a társadalmi élet biztosítása volt.”⁴

Hogyan lett a Cházár András Országos Siketnéma Otthonból a Siketek és Nagyothallók Országos Szövetsége?

³ www.chazar.hu

⁴ A Taigetosz árnyékában – A siketek és nagyothallók képes története (szerkesztette: Szepessyné Judik Dorottya) SINOSZ – Budapest, 2009 (továbbiakban: Taigetosz) - 20. oldal

A 20. század és a technológiai fejlődés, azaz a hallókészülékek megjelenése, magával hozta a siket és a nagyothalló emberek megkülönböztetését is. Az első világháborút követően dr. Török Béla és dr. Bárczi Gusztáv karolták fel a nagyothalló személyeket és indítottak a nagyothalló gyermekeknek és felnőtteknek szájrólolvasási tanfolyamokat. 1921-ben megnyílt a Nagyothallók Iskolája is, majd 1923-ban a nagyothalló személyek érdekvédelmi szervezete, a Magyar Nagyothallók Országos Egyesülete alapult meg.

A Cházár András Siketnéma Otthon alapszabályában 1934-ben is még csak kizárólag a siketek ügyének felkarolása jelenik meg, de 1952-ben már a nagyothalló emberek érdekvédelme is bekerült a szövetség legfontosabb dokumentumába és a szervezet neve Siketek és Nagyothallók Szövetsége lett. A sok névváltozást követően mai nevét – Siketek és Nagyothallók Országos Szövetsége – 1995-ben kapta meg a szervezet.

A SINOSZ napjainkban

Ha megismerünk egy ember életútját, akkor sokszor egy picit más szemmel tekintünk a cselekedeteire. Nincs ez másképp egy szervezet „életútjánál” sem. Csak pár fontos dátum lett kiemelve, de talán így is egyértelmű, hogy egy nagy múltú, tevékeny és célratörő szervezetről beszélünk, mely a hallássérült személyek társadalmi integrációjának előmozdításáért küzd:

elősegíti, hogy a jelnyelvet széles körben alkalmazzák, használják, annak érdekében, hogy a siket közösség a legszélesebb körben használhassa anyanyelvét

a nagyothalló személyek számára a hallás-rehabilitáció a fontos, hogy megkapják a számukra legalkalmasabb segédeszközt, mellyel bekapcsolódhatnak a mindennapi életbe

lobbizzik a szervezet a jogszabályokban foglaltak végrehajtásáért, aktívan közreműködik a társadalmi szemléletformálásba látványos kampányok és érzékenyítő programok megtartásával egyaránt

kapcsolatokat épít mind az állami és önkormányzati szervezetekkel, mind a többi civil, érdekvédelmi szervezetekkel. Emellett a siket és nagyothalló személyeket európai és nemzetközi szinten képviselő szervezetek tagságát is erősíti.

„Teret adunk a közösségnek!” – hangoztatja a SINOSZ, hisz klubnapok, szakmai- és érdekvédelmi előadások színesíti a közösség mindennapjait.

Mindemellett sok szolgáltatást is kínál a siket és nagyothalló embereknek: jelnyelvi tolmácsszolgálat, KONTAKT videótolmácsszolgálat, jogi tanácsadás, munkaerő-piaci szolgáltatás, honlap, Facebook, Hallássérültek havilap, üdülési és sportolási lehetőség ...stb.

Több hallássérült személy van körülötted, mint gondolnád

A WHO 2018-as adatai alapján a föld népességének 5%-a, azaz 466 millió ember valamilyen hallásvesztéssel él: 432 millió felnőtt és 34 millió gyermek és ez nagy szám nem csökken az évek során, hanem folyamatosan növekszik.⁵

Magyarországon, ha adatokat szeretnénk a Központi Statisztikai Hivatal (továbbiakban: KSH)⁶ honlapján érdemes kutakodni. Sajnos a 2011-es népszámlálási adatoknál nincsenek újabbak, ráadásul ezek az adatok önbevalláson alapuló válaszok eredményei, így mindenképpen fenntartásokkal kell kezelni őket. Biztosan nem minden hallássérült személy tette oda az X-et a „siket-, vagy a nagyothalló-rubrikába”. Ennek oka lehet a bizalmatlanság is, de olyan szubjektív tényező is például, hogy akik ép hallóként nőttek fel és felnőttként veszítették el a hallásukat, sokszor zavaró nehézségként, problémaként tekintenek a hallásállapotukra, a mindennapi életben továbbra is hallóként igyekeznek helytállni. Bár az adatokat kellő óvatossággal kell elemezni, érdekes és hasznos következtetések vonhatóak le belőlük.

Hány hallássérült személy van Magyarországon?

⁵ www.who.int

⁶ www.ksh.hu

A népszámlálás eredménye alapján 2011-ben 9 937 628 ember élt Magyarországon, melyek közül 74 847-en valamilyen hallásvesztéssel élnek: 63 014-en nagyothallónak, 8571-en siketnek és 3262-en siketvaknak vallották magukat. Ezek nagy számok, de ha elfogadjuk a WHO eredményeit – miszerint a népesség 5 %-a valamilyen hallássérüléssel él, és az adatot hazánk népességére vetítjük, akkor a 74 847-nél is nagyobb számot kapunk: eszerint 496 881 hallássérült személy él Magyarországon, azaz közel 500 000 ember. Bár ez a közel 500 000-es szám jobban megközelíti a valóságot, ha adatokat szeretnénk gyűjteni, akkor a KSH 2011-es népszámlálási adatokba, táblázatokba⁷ érdemes belemerülni.

Hány nagyothalló ember van Magyarországon?

2011-ben 63 014-en vallották magukat nagyothallónak, ami 1 511-gyel több, mint ahányan 2001-ben, ez azt jelenti, hogy csupán 10 év alatt 2,5 %-kal nőtt a nagyothalló személyek száma Magyarországon.

Két dolgot vehetünk észre, ha a nagyothalló emberek arányát nézzük a 2001-es és 2011-es adatokat összevetve:

- növekedett a nagyothalló emberek száma
- a nagyothalló emberek több mint a fele – azaz 33 067 fő - betöltötte már a 70. életévét

Nem csak a 70., hanem a 80. életévüket betöltött nagyothalló idősök száma is magas: 19 012 a 80. életévét betöltött válaszadó vallotta magát nagyothallónak.

Hány siket személy van Magyarországon?

A siket emberek szemszögéből nehezebb összehasonlítani a 2001-es és 2011-es adatokat, mert a 2001-es kérdések sokkal pontatlanabban voltak megfogalmazva a fogyatékosági típusok felsorolásánál. Az alábbi válaszlehetőségek voltak:

mozgássérült

alsó, felső végtag hiánya

⁷ www.ksh.hu/nepszamlalas/tablak_fogyatekossag

egyéb testi fogyatékos

gyengénlátó

egyik szemére nem lát

vak

értelmi fogyatékos

nagyothalló

siket, siketnéma, néma

beszédhibás

egyéb

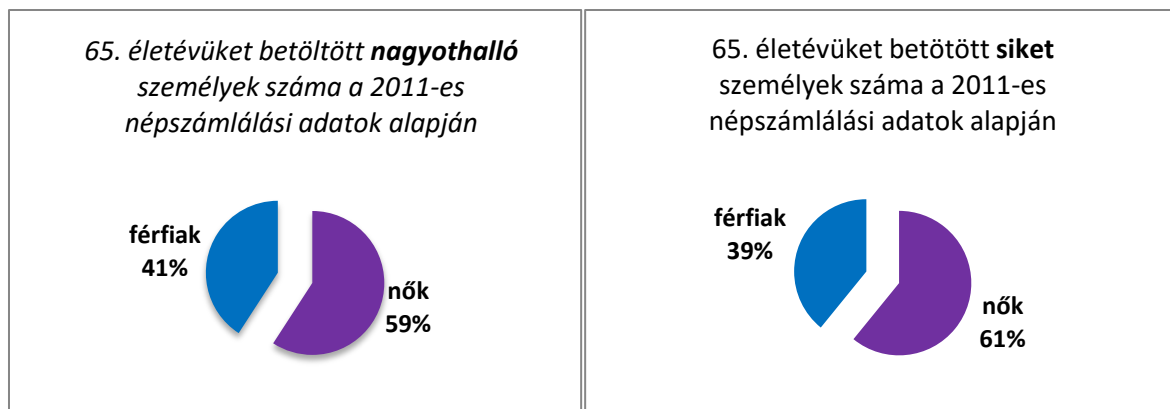
Látható, hogy a siket, siketnéma és a néma egy kategória volt, ami több szempontból helytelen. A siket személyek nagy része nem néma, mert a hangképző szerveik teljesen épek, csak nem szívesen használják, mert kényelmetlen a számukra a beszéd. És fordítva is igaz az állítás: akinek a hangképző szerve sérült és nem tud beszélni, az nem jelenti azt, hogy nem is hall jól. Látható, hogy siketnéma személy nagyon kevés lehet. (Ilyen külön kategória a 2011-es népszámlálási kérdőívben sem volt.)

A harmadik hibája a felsorolásnak, hogy a siketvak személyek nem kaptak külön kategóriát, így a siketvak személyeknek választani kellett, hogy a hallás- vagy a látássérülését jelöli be. Szerencsére 2011-ben már pontosabban tették fel a kérdéseket, a hallássérült személyek 3 kategóriából is választhattak annak függvényében, hogy siketnek, nagyothallónak, vagy siketvaknak érzik-e magukat.

8571 ember vallotta magát siketnek 2011-ben. A siketek egy negyede és a siketvakok 40 %-a 70 éves, vagy annál idősebb.

A 65. életévüket betöltött hallássérült személyek száma

Ismert tény, hogy a nők átlagéletkora magasabb, mint a férfiaké. Így van ez a siket és nagyothalló embereknél is.

2011-ben a hatvanötödik életévüket betöltött emberek közül 42 942 fő valamilyen fokú hallásvesztéssel él: 25 500 nő és 17 442 férfi vallotta magát hallássérültnek ebből a korosztályból:

FÉRFIAK	65-69 éves	70-79 éves	80- éves	összesen
nagyothalló	2 804 fő	6 428 fő	6 522 fő	15 754 fő
siket	308 fő	481 fő	300 fő	1 089 fő
siketvak	138 fő	242 fő	219 fő	599 fő

NŐK	65-69 éves	70-79 éves	80- éves	összesen
nagyothalló	2 703 fő	7 627 fő	12 490 fő	22 820 fő
siket	316 fő	660 fő	718 fő	1 694 fő
siketvak	123 fő	341 fő	522 fő	986 fő

A 2011-es népszámlálás eredményének adatait számszerűen vizsgálhatjuk, és nagy számokról beszélünk, de a WHO statisztikai adatait nézve tudjuk, hogy sokkal több érintett személy van – Magyarországon is – mint amit a KSH adatok mutatnak. Mindenesetre jól tükrözik ezek az információk, hogy az idős hallássérült személyek ellátásainak a figyelem középpontjába kell kerülnie: az otthoni és az intézményi ellátásról is beszélni és intézkedni szükséges a közeljövőben.

Egyenlő esélyű hozzáférés biztosítása az élet minden területén

Amikor az emberek azt a szót hallják vagy olvassák, hogy „akadálymentes”, a legtöbbjük lelki szemei előtt rámpák, liftek jelennek meg, pedig a kifejezés sokkal több mondanivalót magába foglal. A hallássérült személyek számára – hacsak nem halmozott fogyatékossgal élnek – nem a fizikai akadályok okoznak nehézséget a mindennapi életben, náluk az információszerzést vagy a kommunikációt kell megtámogatni.

Az okmányirodában a kijelzős sorszámhívó rendszer; a buszon a következő megállót kijelző felirat; vagy a televízióban a felirattal vagy jelnyelvi tolmácsolással ellátott műsorok nem csupán praktikus „trükkök”, hanem az egyenlő esélyű hozzáférés fontos elemei. Ki kell tehát hangsúlyozni, hogy a fizikai akadálymentesítés és az infokommunikációs akadályok lebontása is éppen ugyanolyan fontos az élet minden területén.

Mi okoz nehézséget a hallássérült személyeknek?

A KSH 2011-es népszámlálási adatai⁸ alapján a hallássérült személyek – akik válaszoltak erre a kérdésre – a kommunikációt, információszerzést jelölték be első helyen, mint nehézség: a nagyothallók 23 %-a, a siketek 29 %-a. Jól mutatják ezek az adatok, hogy bár a két célcsoport – a siket és a nagyothalló emberek - életében, mindennapjaiban, identitásában különbségek vannak, akadályként az első és második helyen is ugyanazt jelölték a legtöbben:

Nagyothalló személyek:

1. kommunikáció, információszerzés
2. mindennapi élet
3. közlekedés

Siket személyek:

- kommunikáció, információszerzés
- mindennapi élet
- tanulás, munkavállalás

⁸ www.ksh.hu/nepszamlalas/tablak_fogyatekossag

4. közösségi élet	közlekedés
5. nem akadályozza	közösségi élet
6. tanulás, munkavállalás	önellátás
7. önellátás	nem akadályozza
8. családi élet	családi élet

Sajnos nincsenek az akadályoztatásra vonatkozó adatok életkor szerint lebontva, pedig pontosabb információ birtokában lennénk. Vajon az aktív korú nagyothalló személyeket vizsgálva is csak 6. helyen lenne a munkavállalás? Vajon a siket idősek is 3. helyre teszik a tanulást, munkavállalást?

Teljes képet nem kapunk arról hogy miben okoz nehézséget a hallásállapotuk a siket és nagyothalló embereknek, de az, hogy a hallássérült lakosság nagy része – nagyothalló személyek több mint 91 %-a, siket személyek több mint 95 %-a – vállalta, hogy a hallásállapota miatt akadályokba ütközik az élet valamely területén, azt bizonyítja, hogy figyelmet kell fordítani a infokommunikációs akadálymentesítésre.

Kommunikáció a siket emberekkel

A siket emberek nagyrésze a jelnyelvet használja a mindennapok során, így számukra a jelnyelv az a kommunikációs csatorna, amellyel a legjobban ki tudják fejezni magukat.

A mindennapokban, hogy a többségi társadalomban is elboldoguljanak, gyakran szájról olvasnak, vagy írásban kommunikálnak. Ezek egyike sem a legalkalmasabb kommunikációs eszköz egy siket emberrel való társalgás során. Úgy tudja talán leginkább elképzelni ezt egy halló ember, mint amikor nem az anyanyelvén, hanem folyamatosan egy tanult idegen nyelven kellene kommunikálnia.

Miért nem megfelelő a szájrólolvasás és a „cetlizés”?

A szájrólolvasás képességét nem mindenki sajátítja el egyformán, ráadásul rengeteg nehezítő tényező is van. Ha az ember végigmondja a magyar ábécét a tükör előtt a saját száját figyelve, észreveheti, hogy nagyon sok hasonló szájképpel rendelkező betű van. Nem mindegy például, hogy két, négy, vagy hét órákor van egy találkozó. De nehezíti a megértést egy nagy bajusz is, vagy ha a beszélő a kezével takarja a száját.

Az egy-két szavas, rövid beszélgetésnél lehet, hogy beválik a „cetilizés”, azaz ha leírják a felek a mondanivalót egy papírra, de be kell látni, hosszabb társalgásra ez a módszer alkalmatlan.

Furcsa, ahogy fogalmaz?

Ha egy siket vagy egy súlyos nagyothalló személy levelét, e-mailjét olvassa az ember, azt tapasztalja, hogy a megfogalmazás „magyartalan”, azaz nem felel meg a szórend és a ragozás a magyar helyesírás szabályainak. Ennek az az oka, hogy számukra a jelnyelv az elsődleges nyelv, és a magyar jelnyelvnek – de más országok jelnyelveinek is -, mint minden hangzó nyelven, megvannak a nyelvtani szabályai, és a hallássérült személyek sokszor a jelnyelv nyelvtani szabályait, szórendjét használják az írásbeli kommunikáció során. Olvasóként, először találkozva súlyos hallássérült személy által írt szöveggel, furcsa lehet.

Szóval akkor...jelnyelv?

Igen, a legtöbb siket, de sok súlyos nagyothalló személy számára is a jelnyelv az elsődleges kommunikációs csatorna. A jelnyelvet „*Magyarország (...) önálló, természetes nyelvnek ismeri el*” a Jelnyelvi törvényi törvényben⁹. A siket személyek a mindennapi életben, ügyeik intézése során sokszor jelnyelvi tolmácsot hívnak annak érdekében, hogy akadálymentes legyen a kommunikáció. A jelnyelvi tolmács nem az ügyfele helyett intézkedik, hanem a kommunikációs akadályok áthidalását segíti. A technológiai fejlődéssel a jelnyelvi tolmácsok már nem csak személyesen, hanem a videótolmács-szolgáltatásnak köszönhetően távolból is akadálymentessé tehetnek egy beszélgetést egy internettel „felszerelt” mobiltelefon, vagy tablet segítségével.

⁹ 2009. évi CXXV. törvény a magyar jelnyelvről és a magyar jelnyelv használatáról (továbbiakban: Jelnyelvi törvény) – 3.§ (1) bekezdés

Épületek, épített környezet és szolgáltatások

Az épületekre, épített környezetre, szolgáltatásokra vonatkozó rendelkezések a siket és nagyothalló személyeknek hasonló igényeik vannak. A hallássérült közösség elsősorban nem a hangjelzésekre, hanem a vizuális jelzésekre figyelnek, mert a vizuális jelzések bírnak információval számukra. Milyen vizuális jelzésekről van szó? Néhány példa:

egy épületben, ha a vészjelző (tűz, vagy egyéb okból), akkor ne csak hangjelzés legyen, hanem fényjelzés is, még a mellékhelyiségekben és a legeldugottabb rajtárakban is

a kaputelefonnál ne csak hangjelzés legyen, ha kinyitják az ajtót, hanem fényjelzés is

a tömegközlekedési eszközök mindegyikén – a vidéki járműveken is (!) - legyen kiírva, hogy melyik a következő megálló

a honlapok is hozzáférhetőek legyenek – jelnyelvi videók által – a siket személyeknek is

A nagyothalló személyek és a szájrólolvasás

A nagyothalló személyek számára nem a jelnyelv jelenti az elsődleges kommunikációs csatornát, hanem a hangzó nyelv, de a szájrólolvasásnak nagy szerepe lehet. Sokszor csak kiegészítő szerepe van a hangzó nyelv mellett, megerősíti az elhangzottakat, könnyebbé teszi annak megértését, de vannak olyan nagyothalló személyek, akik számára sokszor elsődleges kommunikációs csatorna ez.

Nagyothalló személlyel jelnyelvi tolmács? Minek?

Bár a nagyothalló személyek számára is viszonylag új, és sokak által még ismeretlen lehetőség, de a jelnyelvi tolmácsszolgálatokon írásbeli- és orális tolmácsolást is lehet kérni.

Indukciós „hurka”

Az indukciós hurok, amit a nagyothalló emberek viccesen „indukciós hurkának” is neveznek, nagyon jól alkalmazható technikai eszköz, melyek mind az előadások, mind üvegfallal elválasztott ügyfélszolgálatokon alkalmazható eszköz. Az indukciós hurokerősítőnek van egy része a hallókészülékben, és egy része azon kívül, ami veszi a hangot és továbbítja a hallókészülékbe. A nagyothalló személy csak azt hallja, amit ez a kis szerkezet a fülébe vezet, a külvilágot kizárja, csendes, így nem zavaróak a környező zajok.

Mire érdemes figyelni, ha egy siket vagy egy nagyothalló személlyel találkozunk?

A siket és nagyothalló emberek általában nem kezdik úgy a beszélgetést, hogy „nem hallok (jól)”, de ha odafigyel az ember, így könnyen rájöhet, hogy a beszélgetőpartnere hallássérült személy. Ebben az esetben érdemes „bevetni” néhány kommunikációt segítő praktikát.

Hogyan ismerhetők fel a hallássérült személyeket?

A hallássérült láthatatlan fogyatékoságnak hívjuk, mert nincs látható jele, sokszor nem egyértelmű, hogy az előttünk álló személy siket, vagy nagyothalló. Mégis azért van egy-két árulkodó jele annak, hogy egy hallássérült személlyel állunk szemben.

A hallókészülék -> egy rövidebb hajú siket vagy nagyothalló személy fülében szembetűnő lehet a hallókészülék a fülben, de egy hosszabb frizurát, vagy egy mély hallójárat hallókészüléket viselő embernél nem biztos, hogy észrevehető.

A jelnyelv -> a jelnyelv használata sejteti, hogy egy súlyos hallássérült személlyel állunk szembe, de ez is csak akkor válik egyértelművé, ha „felemeli a kezét és jelel”

A beszédhang -> sok hallássérült személy hangján, hangszínén – siket és nagyothalló embereknek is – hallani, hogy hallássérült személy. Ennek az az oka,

hogy nem hallja vissza a saját hangját, hiányzik a visszacsatolás, és ezért nem tudja szabályozni, hogy mennyire beszél tisztán

Árulkodó mozdulatok → klasszikus, ha tölcseért csinál a kezével a fülénél valaki, vagy csak automatikusan féloldalasan tartja a fejét, hogy a fülét közelebb tartsa a beszélő szájához

Gyakori visszakérdezés → ha valaki gyakran vissza-visszakérdez a beszélgetés során, akkor el lehet kezdeni gyanakodni, hogy egy hallássérült személy a beszélgetőpartner

Nem a kérdésre jön a válasz → ha ez többször előfordul, akkor nem biztos, hogy a figyelmetlenség az oka, meglehet, hogy egy hallássérült személy érti félre folyamatosan az elhangzottakat

Mit csináljunk, ha kiderül, hogy hallássérült személy a beszélgetőpartner?

Ha észrevesszük, hogy egy hallássérült személlyel beszélgetünk, vannak olyan apró kommunikációs praktikák, amelyek alkalmazása megkönnyítheti a beszélgetést.

A környezet: Ha nagyothalló személlyel beszélgetünk, érdemes csendes helyet keresni, mert bár egy zajos hely az ép halló emberek türelmét és koncentrációs képességét próbára teszik, egy nagyothalló személy számára lehetetlen küldetéssel ér fel megérteni a hangzó beszédet zajos környezetben.

Mind a siket, mind a nagyothalló személyek számára, hogy megfelelő fényviszonyok legyenek. Homályos, hangulatfényben nehezebb mind a jelelés, mind a szájrólolvasás megértése.

A beszélgetőpartner szája: A jelnyelvben és a szájrólolvasásnál is fontos az artikuláció. A hallássérült személlyel való kommunikáció során figyelni kell arra, hogy az ép halló beszélő ne az orra alatt, motyogva beszéljen, hanem szépen artikulálva, de a túlartikulációt kerülve segítse a kommunikációt. Kerülni kell a száj bármilyen módon való eltakarását (kézzel, kendővel).

Ha hadar a beszélőpartner, azt még nehezebb követni, ezért azoknak, akik általában gyorsabban beszélnek, oda kell figyelni, és le kell lassítania a beszédtempót, ha azt szeretné, hogy a hallássérült beszélgetőpartner megértse őt.

A mondatalkotás: Érdemes kerülni az idegen kifejezéseket és a hosszú körmondatokat. Az egyszerűbb kifejezések és a rövidebb mondatok segítik a hallássérült személyt abban, hogy felvegye a téma fonalát.

Máshogy fogalmazni: Minden igyekezet ellenére megtörténhet, hogy még a legegyszerűbb mondatot, háromszori ismételés után sem érti meg a hallássérült személy. Fontos, hogy ne veszítse el a beszélő a türelmét, ne adja fel, hanem fogalmazza meg másképpen a gondolatait.

Hogyan használjuk? – kifejezések tára

Vannak olyan kifejezés, amelyek használata sokszor bántó lehet az érintett személyeknek, ezért érdemes őket kerülni. Nincs egységes álláspont, sőt a közösségen belül is kialakulhatnak kisebb viták a kérdésben, de kialakult már egy általánosan elfogadott terminológia: vannak javasolt és kerülendő kifejezések.

Fogyatékos vagy fogyatékos személy vagy fogyatékossgal élő személy?

Az első kifejezés önmagában kerülendő, mert a „fogyatékos/fogyatékossg” kifejezéseket, ha lehet, igyekezzünk jelzőként használni, ne a személy megnevezésére. Ugyanez a szabály vonatkozik a hallássérült (ember), siket (közösség) és a nagyothalló (személy) szavaknál is.

A fogyatékos személy és a fogyatékossgal élő személy kifejezéseket az érdekvédelmi szervezetek is máshogy használják. A SINOSZ a *fogyatékossgal élő személy* kifejezést preferálja, a kifejezés inkább az egyénre összpontosít. De például a Mozgáskorlátozottak Egyesületeinek Országos Szövetsége (röviden: MEOSZ) nyilatkozataiban a fogyatékos személy kifejezést alkalmazza. Egy kerekesszéket

(nem tolószéket!) használó férfi így magyarázta ezt: „Én a feleségemmel élek, nem a fogyatékoságommal!”

Fogyatékoság vagy állapot vagy betegség?

A fogyatékos, fogyatékoság kifejezések gyűjtőkifejezések, melyeket bár a közösség nem szereti, egyenlősre nincs jobb kifejezés. Igaz, megjelent már a „kihívásokkal élő” kifejezés, de ez még nem elterjedt sem a köztudatban, sem az érdekvédelmi szervezeteknél.

Fontos kiemelni viszont, hogy a hallássérülés nem betegség, hanem egy *állapot*. A siket és nagyothalló emberek is lehetnek betegek, megfáznak, elkapják az influenzát, bárányhimlőt és egyéb betegségeket, de maga a hallás*állapot*, egy állapot még akkor is, ha valamilyen betegség következménye. Megtörténhet, hogy valamilyen betegség következménye a hallásvesztés, ahogyan veleszületett, vagy baleset következménye is lehet, de a hallássérülés már egy állapot.

Siket vagy süket?

A „siket” kifejezést kell használni a hallássérült emberekre, a „süket” kifejezés pejoratív tartalommal bír. Ha átgondoljuk a mindennapokat, sokszor használt kifejezés a „süket” szó az figyelmetlen, ügyetlen, munkáját rosszul végző emberekre: „Süket vagy?! Már sokszor elmondtam, hogy...!”

Nagyon fontos, hogy a belső szótárunkban mielőbb megerősödjön a „siket” kifejezés használata, mert az érintett személyek számára ez nagyon érzékeny kérdés.

Mutogatás vagy jelbeszéd vagy jelnyelv?

A mutogatás egy szabályok nélküli, spontán kifejezési forma, semmiképpen nem használható a siketek közösség kommunikációjának megnevezésére.

Jelbeszéd vagy jelnyelv? Valójában benne van a válasz a kifejezésekben. A *jelnyelv* nem egy beszélt kommunikációs forma, hanem egy önálló és természetes nyelv. Nagyon sokat küzdött a közösség a jelnyelv, mint nyelv elfogadásáért ezért fontos annak tiszteletben tartása.

Halláskárosult vagy hallássérült?

Helyesebb és szebb a *hallássérült személy* kifejezést használni, mint a halláskárosultat, mely kifejezés a veszteség érzését erősíti. A nagyothalló emberek sokszor mindkét kifejezést használják, ezért nem biztos, hogy az érintett személyektől nem fogjuk visszahallani a halláskárosult szót. De ez is megerősíti azt a korábbi gondolatot, hogy sok nagyothalló ember nem fogadja el igazán a hallásállapotát, veszteségként éli meg, hogy nem hall jól.

Kik a siketek?

A hallássérültek csoportjába tartoznak a siket személyek, akiknek alig van hallásmaradványuk, vagy éppen semmit nem hallanak. Többségük hallókészülékkel sem képes a beszéd megértésére. A jelnyelv az anyanyelvük.

Sajnos a köznyelvben még sokszor rosszul használják a kifejezéseket, amelyekkel a siketek csoportjába tartozó személyeket jelölik. A „süket” és „süketnéma” kifejezések a magyar nyelvben pejoratív értelemmel is bírnak, így a siketek számára ez egy negatív megnevezés. A „siketnéma” szó sem megfelelő, ugyanis a siketek többségének semmi problémája a beszéddel, hangképző szerveik nem sérültek, csupán a visszacsatolás hiánya miatt nem szeretnek, nem tudnak beszélni.

A halláscsökkenés mindenkinél egyedi mértéket mutat, egyéni megküzdési mechanizmusok jellemzik az életutakat, és nagyon nem mellékes a környezet sem; befogadó, kirekesztő, támogató, integráló vagy szegregáló, oralista vagy jelnyelv-párti? Millió ilyen tényező segít elhelyezni minden egyes hallássérültet külön-külön a társadalomban. Így a siket közösség sem csupán 100%-ban siket embereket foglal magában, sok tényező szerepet játszik, melyek mentén megkülönböztethetők a nagyothallóktól.

A siketek nyelvi kisebbséget alkotva élnek a magyar társadalomban. Zárt közösségük, egymásra utaltságuk – a siketek által „halló társadalom”-nak nevezett – többségi társadalom hozzáállásának eredménye, mely hosszú éveken keresztül kirekesztette, szegregálta őket a speciális „siket” iskolákba.

Milyen a siket személyek „hallása”?

A halláscsökkenés mértékét orvosi szempontból szokták kategorizálni. Az audiogram-vizsgálatok mutatják ki, hogy ki milyen hallásveszteséggel bír. Audiológiai állomások az ország sok pontján találhatóak, és minden fül-orr-gégészeti szakosztályon is meg tudják mérni valakinek a hallását. A hallássérülés mértékét decibelben (dB) mérik a szakorvosok. „Hallássérülés mértéke: A mért átlagos hallásveszteséget alapul véve a hallássérülés következő kategóriái állíthatók fel:

Enyhe nagyothallás: 25–40 dB

Közepes nagyothallás: 41–60 dB

Súlyos nagyothallás: 61–90 dB

Átmeneti sáv a súlyos nagyothallás és a siketség között: 91–110 dB

Siketség: 110 dB feletti hallásveszteség” (Nagyné, Fejes 2012)

A siketség genetikailag örökölhető vagy veleszületett állapot, de bármely életkori szakaszban szereshető hallássérülés, a magzati kortól egészen az öregkorig. Orvosi beavatkozás pl. a terhesség idején, injekció vagy gyógyszer mellékhatásaként is kialakulhat siketség.

Kémiai, fizikai, vagy biológiai okokból vagy betegség következtében is bekövetkezhethet siketség. Autóbalesetben is elveszítheti valaki a hallását, vagy a tartós munkahelyi zaj-ártalom következtében részlegesen vagy teljesen siketté válhat, de a hangos zenehallgatástól is elromolhat az ember füle. Műtéttel csak a középfül rendellenessége orvosolható. Ha a belső fül, vagy a hallóideg sérült, vagy az agy működése miatt nem hall valaki, akkor csak kis mértékben vagy egyáltalán nem gyógyítható a siketség.

Hogyan kommunikálnak a siketek?

A siket személyek mindennapi kommunikációja a közvetlen környezetükben élőkől függően alakulhat.

Más az, ha a siket személy családjában siketek élnek. Ebben az esetben jelnyelvet használnak otthon. A siket gyermek első nyelve a jelnyelv lesz.

Ha halló szülőknek születik siket gyermekük, akkor más a helyzet. Tapasztalataink szerint a szülők megijednek, az orvosok többsége a beszédre és a szájról-olvasásra ösztönzik a szülőket, vagy műtétet javasolnak (lásd cochleáris implantátum CI). Az iskolában ha találkoznak jelnyelvet használó siketekkel, akkor tőlük „lesik el” a

nyelvet, egymás között használva sajátítják el. Az oktatás során még megtanulják a hallásmaradványukkal történő boldogulást, és szájról olvasással értetik meg magukat a hozzátartozókkal. Kevés szülő tanul meg jelelni a siket gyermeke miatt.

Azok a siketek, akik úgynevezett **posztlingvális** siketek, két éves koruk után veszítették el hallásukat. A hangzó nyelvet még használni tudják, mert már valamilyen szinten elsajátították: érzékelik a szabályait, a szavak határait, a beszéd ritmusát, tudják, mi az a hang, és hogyan kell képezni, hogyan lehet állítani a magasságát, erősségét. Ők, ha esetleg siket közösségbe is kerülnek, és a jelnyelvet anyanyelvként fogják használni, jobban beszélnek majd mint azok a társaik, akik sosem hallottak hangot, beszédet. Ők általában kétnyelvű siketek lesznek ezáltal: a jelnyelv és a magyar nyelv lesz a két nyelvük.

A **prelingvális** siketek is kétnyelvűek lesznek, hiszen a jelnyelv az anyanyelvük, de az iskolában, a halló közegben megtanulják a magyar nyelvet is. Mindkét csoportra érvényes tehát hogy: „Mivel a siketek nem elkülönülve élnek a hallóktól, nap mint nap használják mindkét nyelvet, esetenként a kontaktkódot is [például a jellel kísért vagy jelelt magyar nyelv, amely a két nyelv „keveredése” – a szerző]. A siketek egyes nyelveken mutatott képességei, készségei természetesen nem azonosak, s a körülmények függvényében egyénenként változik, hogy ki melyik nyelvet használja gyakrabban, könnyebben, nagyobb biztonsággal. Ha eltekintünk az egyes nyelveken mutatott kompetenciák mérlegelésétől, s funkcionális oldalról közelítünk a két nyelv rendszeres használatának jelenségéhez, akkor a siketek kétnyelvűeknek tekinthetők.” (Hattyár 2000).

Természetesen minél későbbi életszakaszban, minél magasabb iskolázottság után veszíti el valaki a hallását, annál könnyebben és érthetőbben beszél siketsége ellenére. Ehhez még hozzájárulnak az egyéni képességek, tehetség is, melyek segítségére lehetnek a beszéd elsajátításában és használatában. Azonban azok sem szeretik használni a hangjukat, akik viszonylag szépen és a külső hallgató számára is érthetően megtanulnak beszélni, mert nem hallják például, hogy milyen hangerővel beszélnek, nem tudják azt szabályozni. Zavaró lehet ha kiabálnak, és számukra megalázó, ha emiatt furcsán vagy rosszállóan tekintenek rájuk. Így inkább mellőzik a beszédet, vagy csak olyan környezetben beszélnek, ahol biztonságban érzik magukat, vagy tudják, hogy szabad.

A kontroll hiánya miatt mindenképpen romlik a beszédképességük, csak a hanyatlás mértékében lehet eltérést felfedezni. Beszédük monotonná válik, elveszti ritmusát, problémát jelent a hangerő szabályozása és a hangmagasság eltalálása. Sajnos szókincsük, nyelvtani tudásuk is sokszor hiányos, olvasásuk nehézkes, kívülálló számára riasztó lehet, ahogy sajnos sok esetben a beszédük is. Ezekből sok kellemetlenségük származik a siketeknek. Megfelelő oktatás mellett ezek tompíthatóak lennének.

A közvélekedés szerint a siketek jól olvasnak szájról, hiszen rá vannak kényszerítve. Idővel egyre jobban elsajátítják ennek tudományát, és van, akiről csak megszólalása után derül ki, hogy siket, mert mindent ért, amit a hozzá beszélő mondott. De sajnos ritka az ilyen; jó képességek kellenek hozzá és sok gyakorlás. Így tehát a siketek elsősorban a számukra természetesebb, jelekből álló kommunikációt választják, ha tehetik.

Aki 2 éves kora előtt veszítette el hallását, annak csekély esélye van arra, hogy viszonylag szépen, érthetően megtanuljon beszélni. Ha halló családba születik, akkor az első 5–6 évét általában a világtól elszigetelve, érzelmi és szellemi segítség, támasz nélkül éli le. A szülők általában beszélnek hozzájuk, de ők azt nem értik, nem tudnak kérdezni, ezért annyit tudnak leszűrni a világból, amennyit a maguk erejéből sikerül. Ez a fejlődésüket, a szellemi képességeik kialakulását nagyban meghatározza. Lemaradnak jócskán saját kortársaiktól. A siket gyermekeknek úgy 90% él úgy, hogy a nyelvet, a kommunikációt nem tudja időben, a szüleitől, a családban elsajátítani, csak későn, az iskolában.

Természetesen azok a siketek akik jártak iskolába – márpedig ugyanolyan arányban járnak iskolába mint a halló társadalom egésze-, megtanultak írni-olvasni. Azonban számukra a magyar nyelv egy idegen nyelv. Nem hallják, nem ragad rájuk a nap minden percében amikor beszél hozzájuk valaki. Nem sajátítják el a logikáját, a grammatikáját, szókincsét ösztönösen. Így az iskolába érve a magyar nyelvvel mint idegen nyelvvel találkoznak. Ugyanúgy ahogy a halló társadalomban, itt is érvényesek a nyelvtanulás sajátosságai, befolyásoló tényezői: számítanak az egyéni képességek, számít, hogy mikor kezdjük el a nyelvtanulást, és az is, hogy ki, milyen módszerekkel oktatja, mennyi gyakorlási lehetőség adódik. Tehát ha írásban kommunikálunk a siketekkel, ne lepődjünk meg, ha úgy írnak, mintha egy magyarul

tanuló külföldi írta: gyenge helyesírás és fogalmazás. Ezt azért is nagyon fontos kiemelni, mert ebből nem vonható le egyértelmű következtetés, hogy esetleg értelmi sérült személlyel találkoztunk! Sok jó képességű siket írásban gyengébb.

Mi az a jelnyelv?

„A jelnyelv a vizuális kódrendszerek legfejlettebb formája. A szakemberek a nemzeti jelnyelveket önálló nyelveknek tekintik az 1960-as évek óta, amikor a washingtoni Gallaudet Egyetemen – a világ egyetlen, siket szakembereket képző egyetemén – létrejött a jelnyelvészeti tanszék. Itt a Willam Stokoe által vezetett siket és halló nyelvészek úttörő lépéseket tettek az amerikai jelnyelv kutatása terén, bebizonyítva, hogy a jelnyelvnek is van „hangtana”, alaktana, mondattana; általában hasonló nyelvtani kategóriák jellemzik, mint a beszélt nyelveket. Szókincse, amely soha nem mutat egy az egyhez megfelelést az adott ország beszélt nyelvének szavaival, pontos nyelvtani szabályok alapján rendeződik, az így létrejövő rendszernek pedig éppúgy vannak regionális és szociális változatai, mint a beszélt nyelveknek” (Lancz 2004).

Magyarországon 2009 november 9-én hagyta jóvá a Magyar Országgyűlés „A magyar jelnyelvről és a magyar jelnyelv védelméről szóló törvényt”. Ennek köszönhetően a jelnyelv már hivatalos kisebbségi nyelvként elfogadott, a magyar siket személyeknek joguk van a használatához.

Magyar jelnyelv?

Igen. A jelnyelv nem nemzetközi, nem univerzális. Magyarországon a magyar siketek a magyar jelnyelvet használják, ezt tanítják a tolmácsoknak is a tolmácsképzőben. Sokszor jegyzik meg a hallók, hogy „ha már olyan kis közösség a siketek közössége, miért nem találnak ki univerzális jelnyelvet? Miért nem használják mindenhol ugyanazt. Nem lenne egyszerűbb?” A válasz az, hogy ez a diverzitás a jelnyelvek természetes kialakulását mutatja. Bizonyára ha valaki „kitalálta” volna a jelnyelvet,

akkor egységes nyelvet alkotott volna. De ahogy a beszélt nyelvek is nemzetenként, országoként változóak, a jelnyelvek is az ott élő siketek által a mindennapi életben jött létre és formálódott.

Érdekesség!

Amikor magyarul beszélünk, fogalmakban gondolkodunk. A siketek vizuálisan gondolkodnak. Képekben, képkockákban, mozgóképekben. A jelnyelvi jelek többségében tehát a jel által megformálni kívánt tárgy formájára, funkciójára utal, vagy a leírni kívánt cselekvést mutatja be. Ily módon több hasonlóságot találhatunk különböző jelnyelvek között.

További érdekesség, hogy ha két eltérő nyelvi háttérből érkező siket találkozik egymással, akkor a hétköznapi kommunikációban elboldogulnak. Képzeljük el, hogy addig-addig „activityznek”, míg megérteniük és megértetniük egymást. ...Csak azzal a különbséggel, hogy a siket személyek a vizuális gondolkodásnak köszönhetően százszor jobbak lennének egy Activity játékban, mint a hallók.

Siketek oktatása

Ma hazánkban a siketek számára két út választható: szegregáció vagy integráció.

Ha a szegregációs iskola mellett dönt a szülő, akkor a siketek iskolái várják a gyermeket. Az oktatás még az oralizmus módszerével történik, azaz elsőbbséget élvez a hallás- és beszédnevelés. 2 év előkészítő után kezdődik egy hallássérült számára a 8 osztályos iskola. Az első évek az írás-olvasás tanulásáról és a beszédről szól. (Vasák 1996)

Szegregált iskolák, „siket iskolák”

„Az oralizmus (és az auditív–verbális megközelítés) napjainkban elsősorban a beszédet, a beszédhallás-nevelést, a szájról olvasást, illetőleg a hallásfejlesztést tekinti a siketekkel való kommunikáció és a siketoktatás elsődleges eszközeinek. A hallókészülék, illetőleg az olyan új technológiák, mint a hallócsont-beültetés

(cochlearis implantatum) segíti a siket gyermekeket „hallani” és beszélni. E módszer értelmében a hangzó nyelv lehet a gyermek személyiségfejlődésének, társadalmi és iskolai sikereinek elsődleges forrása. A klasszikus oralista gyakorlat nem zárja ki, sőt támogatja az olyan vizuális inputot, mint a szájrólolvasás, a gesztusok vagy a mimika. Az auditív–verbális megközelítés mint egyénre szabott korai fejlesztő módszer ezzel szemben kizárólag auditív stimulusokat enged meg, a hallásfunkciók kiépítése érdekében elutasítva minden vizuálisan közvetített nyelvi ingert.” (Bartha 2004)

Az oralista szemlélet fő mozgatója az, hogy a hallássérült gyermekeket mindinkább hasonlóná, „elfogadhatóná”, életképessé, „versenyképessé” tegye a hallók társadalmában. Beszédértésük, szájról olvasási készségük olyan lehessen, amivel könnyedén boldogulnak a világban. Kétségkívül ez is fontos. De egyúttal sok mindenről lemaradnak, mivel az így – nem természetes csatornán, az anyanyelven, hanem egy tanult és korlátozottan hozzáférhető nyelven, tanult technikán keresztül – elsajátított ismeretek töredékei az átadottnak, átadni kívánnak vagy az elvártnak. Pedig ez a tudás nagyon hasznos lenne ahhoz, hogy tényleg egyforma esélyekkel indulhassanak a továbbtanulás irányába, mint halló társaik.

Képzeljük el, hogy egy magyar halló gyermeket egy francia nyelvi közegben nevelnek napi szinten úgy, hogy franciául épp csak 1-2 szót tud és ismer. A gyermek a kezdetekben szenvedni fog, de idővel el fogja tudni sajátítani a francia nyelvet. Az elején azonban nagyon sok információról fog lemaradni. Nem azért nem fogja tudni megtanulni, hogy mennyi $2+2$, mert ilyen szinten sem ért a matematikához, hanem mert nem ismeri teljes egészében a nyelvet amin oktatják. Ha a környezete nem tudja neki elmagyarázni a szabályokat, a bonyolult összefüggéseket, az élet rendjét, a tudományokat, akkor ezekben hátrányt fog szenvedni a többséggel szemben, akik már gyermekkoruk óta beszélik a francia nyelvet. Ha ezt átültetjük egy siket gyermek életére, főleg ha hallók szülők között nevelkedik, tehát még otthon is csak félinformációkat kap, akkor képek kaphatunk arról, hogy mit jelent az oralizmus módszerével történő tanítás-oktatás a hallássérült gyermekek számára. Azzal a különbséggel, hogy míg a magyar halló gyermek idővel megtanul franciául, a siket gyermekek csak az írás-olvasást tudják elsajátítani, hallani nem fognak tudni megtanulni.

Siket iskolából 7 van az országban, így a távolságok, megközelíthetőség miatt bentlakásos rendszer is működik. A tanulók többsége hétvégente vagy annál ritkábban utazik haza. Ez azért is fontos, mert ezek a gyerekek szinte családminta nélkül, kortársak és nevelők, tanárok között nőnek fel. Rá vannak szorulva egymásra, kialakul egy szoros, szinte feltétel nélküli „sorstársiasság”. A segítség el is kél, hiszen a jelnyelv – mint oktatási nyelv – mellőzésének a fő hátránya, hogy a tanulók a saját képességeikhez képest elsajátított szájról olvasási technikákat alkalmazzák az ismeretek megszerzéséhez. A szájról olvasás nagyon nehéz és fáradtságos feladat, sok tényező szerepet játszik a hangzó szöveg által történő megértésében. Ezért a kimaradt információkat a diákok egymás segítségével pótolják – jelnyelven. Természetesen nem 100%-os sikerrel, csak épp ha az egyik értett egy részt, akkor abban tud segíteni a másinak, és fordítva.

A tanárok egy része mára már nyitottabbá vált a jelnyelv iránt, és ha lassan is, de kezdik elismerni nélkülözhetetlenségét. Ezért többen közülük már tanulnak jelelni, és az órákon a könnyebb érthetőség érdekében jelekkel segítik a magyarázatot, jelnyelven kísérik a mondandójukat. Azonban a halló gyógypedagógusok viszonylag csekély jelnyelvi tudással rendelkeznek. Ez nem helyettesíti magát a jelnyelv tanítását, sem a jelnyelven történő oktatást. (Csuha–Henger–Mongyi–Perlusz 2009)

Ahogy Bartha Csilla is idézi az erről szóló kutatásokat: a gyermekek a nyelv segítségével sajátítanak el olyan kognitív készségeket, képességeket, amik a tanulást, a megértést, a gondolkodást segítik. Akár a problémamegoldás, akár a következtetés, absztrahálás vagy a memorizálás – ezek például elengedhetetlenek a személyiségfejlődéshez. (Bartha 2004).

Előnye a szegregált iskolának tehát, hogy habár csak a diáktársaktól, de van lehetőségük a gyermekeknek elsajátítani a jelnyelvet. A későbbiekben a siket közösségben fejlődik tovább a fiatalok, felnőttek, idősek jelnyelvi tudása, amit az iskolából hoznak. Az információéhség nem csillapodik. Így ha megnézünk egy találkozót, azt láthatjuk, hogy mindenki mindenkivel jelel, talán lényegtelennek tűnő információkat oszt meg, de számukra ez alapvető fontosságú. Megosztani és elfogadni a tudást. Ez, úgy gondolom, fakad egyfelől abból, hogy míg mi hallók

állandóan ingereket kapunk – háttérzajból, háttérbeszélgetésekből, buszon, villamoson stb. – addig ők ezekből kimaradnak. Továbbá biztos, hogy az iskolai tanulásban szerzett tapasztalat szocializálja őket arra, hogy a tudás fontos, a tudást megszerezni kemény, fáradságos munka, és jelnyelven, egymástól tudják pótolni a lukakat, az információkat egy bizonyos, alacsony szintig.

Integrált iskolák

Az integrált iskola jelnyelvi szempontból nem kedvez az oda járó hallássérültnek. Egyre többen választják mégis ezt a formát, mert egy kis segítséggel a jó képességű gyermekek többet tudnak elérni. Hangsúlyozom: jó képességű gyermek, segítséggel. A cél itt is az, hogy az integráció a későbbi beilleszkedést, a kapcsolatokat, előbbre jutást segítse. Persze a jelnyelv híján az információ itt sem 100%-os. Sőt, kikerülve az általános iskolából, a segítő tanár vagy a gyógypedagógus oltalmazó szárnyai alól, a középiskolákban ugyanolyan nehezen állják meg a helyüket az itt tanuló siketek, mint azok, akik szegregált iskolából jönnek. „Mindazonáltal több kutatás is (Kluwin és Stinson, 1993; Marschark, 1993; Lowenbrau és Thompson, 1987; Stinson és Lang, 1994) alátámasztja, hogy az integráltan tanuló siket diákok társas beilleszkedése és érzelmi érettsége alacsonyabb szintű, mint külön tanuló társaiké, és gyakrabban érzik magukat elszigeteltnek, magányosnak és visszautasítottnak” (Sáfár 2009).

A különbség még az, hogy a jelnyelvet ismerő tanulón utána tolmács tud segíteni a megértésben. Viszont aki esetleg halló családból jött, és integrált oktatásban vett részt, vagy siket családból jött, de ott nem volt olyan fontos a jelnyelv ápolása, esetleg a szülők is gyenge nyelvi kompetenciával rendelkeznek, azok a gyerekek nem tudnak, vagy nem olyan szinten tudnak jelezni, hogy a „szimpla” tolmács csak fordítási feladatokat ellátó, és nem segítő szerepű tolmácsolással jó eredményeket érhetne el a gyermeknél. A középiskola viszont már kevésbé befogadó, segítő magatartást mutat a hallássérült gyermekek számára. Kevesebb személyes segítséget kapnak, és a tempó, tananyag is más, erősebb itt.

Bartha Csilla (Bartha 2004) korábban már idézett írásában utal arra, hogy az integráció akkor sikeres, ha az egész iskola vállalja azt, és a gyermek minden segítséget megkap. Az iskolák valóban kapnak támogatást:

Egy a Siketek és Nagyothallók Országos Szövetsége által szervezett kerekasztal-beszélgetés során is megerősítették a résztvevő jelnyelv oktatók, gyógypedagógusok, tanárok is, hogy a szegregációból érkező tanulók a későbbiekben jobban tudnak teljesíteni. Ugyanakkor nagyban függ ez a gyermek képességeitől, készségeitől és a hallásállapotától. Ha beszéde és hallásmaradványa megfelelő az integrált oktatáshoz, akkor számára az a járható út. De nem szabad megfeledkezni a szülői háttérrel sem. Ahogy említettem, ha van otthonról hozott jelnyelvi tudás, amit aktívan használ a gyermek, jó eséllyel indul az integrált oktatásban. A társulási problémák és a gyermek személyisége sem mellőzhető adott esetben, mikor az iskolaválasztást mérlegelik.

A másik probléma, amit felvillantánék: a szülők támogatása, tájékoztatása. A mai napig nem kapnak megfelelő információt a hallássérülésről, annak kezelési módjairól. A szülő elsőként az orvossal találkozik, akinek természetesen feladata az, hogy orvosi szempontból igyekezzon minél inkább segíteni, hogy a gyermek a hallásmaradványát megfelelően hasznosítsa. Ugyanakkor hiányzik az a támogató szolgálat, akik ilyenkor a szülőt a társadalmi, szocializációs, kommunikációs lehetőségekről tájékoztassa. Azaz a halló édesapa, édesanya számára megismerhetővé tegye a hallássérültek világát és esetleg a jelnyelvet is. Hitelesen bemutassa, hogy milyen utak milyen eredményhez vezetnek.

Azon gyermekek számára, akik hallássérüléssel születnek, elengedhetetlen a jelnyelv. Számukra az egyetlen kommunikációs forma, hiszen ha meg is kapja a megfelelő hallókészüléket, korai fejlesztést, ezekkel nem tud olyan tempóban fejlődni, mint a jelnyelvnek köszönhetően. „Az anya kommunikációs készségei fontos előrejelzői a gyermek nyelvelsajátításának, korai olvasásának, és társas-emocionális fejlődésének” (Sáfár 2009)

Ezután a szülőnek még mindig saját felelőssége eldönteni, melyik irányt választja. De ha a tájékoztatása nem megfelelő, nem teljes körű, akkor sajnos a rendelkezésére álló információk, opciók alapján téves döntéseket hozhat meg. Ez kihatással van a megfelelő iskolaválasztásra, és a jelnyelv támogatottságára is. Hiszen ha a szülő nem találkozik a jelnyelvvvel, mint kiváló lehetőséggel, nem él vele, és gyermekének sem tudja biztosítani azt. Ezek után ha tanulóként a hallásmaradványa és

beszédkészsége nem teszi lehetővé, hogy halló társaival haladjon, az a személyes fejlődésének szab gátat.

Vannak alternatív formák az integrált vagy szegregált iskolákon belül is. A szegregált iskolákban egyre több tanár tanul jelelni – bár ahogy korábban már olvashattuk, ez nem oldja meg a jelnyelv, mint anyanyelv beemelését az oktatásba. Hallássérült oktatók vagy nevelők is kerülnek az iskolákba, ami szintén egy kis előrelépést jelent.

A siketek törvényekbe foglalt jogai

Törvény a fogyatékkal élők jogairól (1998. évi XXVI. törvény)

1998 óta létezik az a törvény, mely a fogyatékosok jogait és kötelességeit a mai napig meghatározza Magyarországon. Ez kellene, hogy szabályozza azt a kompenzációt, amely az egyenlő esélyekhez, jogokhoz juttatja a hátrányos helyzetben levőket.

A törvény kitér arra, hogy ezeket az embereket megilleti a kommunikáció joga, azaz el kell juttatni hozzájuk a fontos és hasznos információkat a jogaikról, kötelességeikről, lehetőségeikről stb. Nem csak az üzenet továbbításán van a hangsúly, hanem annak milyenségén is, tehát a törvény szerint figyelni kell arra, hogy valóban eljusson a fogyatékosokhoz, olyan formában, hogy megértsék azt. Például a vakok számára hangos- vagy Braille-írás formájában, a siketek számára feliratozva. Ezen kívül biztosítani kell számukra személyes segítséget is, ha a helyzet úgy kívánja.

A siketek sokszor panaszkodnak arra, hogy a hivatalokban, irodákban nehezen, körülményesen tudnak csak intézkedni. A törvény a jogokat ugyan biztosítja, hogy tolmács-szolgálat, vagy személyes segítség álljon rendelkezésükre, de az eljárás hosszadalmassága, bürokratizmusa, valamint a forráshiányok miatt sokszor kell ilyen jellegű segítség nélkül maguknak megoldani a problémáikat lehetőségeikhez képest.

Az ENSZ Fogyatékosággal élő személyekről szóló egyezménye

Az ENSZ Fogyatékosággal élő személyekről szóló egyezményének megszületését egyik előzményeként értelmezhető „az Egyesült Nemzetek Szövetsége Közgyűlése által 1948. december 10-én elfogadott »AZ EMBERI JOGOK EGYETEMES NYILATKOZATA«, amely dokumentum 28 cikkben sorolja fel az embert emberi voltánál fogva megillető jogokat. Ezek a jogok minden demokratikus berendezkedésű országban megjelennek alapvető törvényekben, alkotmányokban, így a Magyar Köztársaság Alkotmányában is (1949. évi XX. tv. 54.§-70/K.§-ig). Sajnos az Alkotmánynak a fogyatékos emberekre vonatkozó speciális rendelkezései nincsenek. Az ENSZ törekedett arra, hogy különböző sajátos helyzetű embercsoportokra nézve (nők, gyermekek, idősek, fogyatékosággal élők) mintegy értelmezze az általános jogokat.

Ez a törvény megerősíti, hogy elismerik a fogyatékosok jogait, és a törvény előtti egyenlőséget biztosítják, azaz lehetővé teszik, hogy a fogyatékos emberek éljenek emberi jogaikkal.

Az 1998-as törvényhez képest ez a jogi kötőerővel bíró egyezmény elsősorban útmutatást ad, nagyobb irányvonalakat határoz meg, melyekkel az országoknak maguknak kell a saját törvényeiket megfogalmazni, terület-, ország- és helyzetspecifikusan. Ugyanakkor részletesebben kifejti mindazokat a területeket, amelyeken a diszkrimináció megvalósulhat, és éppen ezért intézkedések szükségesek. Sokkal nagyobb felelősséget szab meg a nem fogyatékos, „ép” társadalom számára azért, hogy a fogyatékosok valóban egyenlőek lehessenek.

Az egyezmény megemlíti a meghatározásokban: „A „nyelv” magába foglalja a beszélt nyelvet, a jelnyelvet és a nem beszélt nyelv egyéb formáit.” Ezen kívül az oktatásban jogot ad arra, hogy a jelnyelvet ugyanúgy, mint más idegen nyelveket, vagy a Braille-írást tanulni, oktatni lehessen, továbbá használni a kommunikációban, a közszolgáltatásokban, és minden olyan területen, ahol a siketeknek erre szükségük van.

Az oktatásnak pedig egy egész oldalas fejezetet szentel az egyezmény. Nem csak a jogot kell megadni az oktatáshoz, de támogatni is kell őket, hogy a minőségi oktatásban vehessenek részt, egyenlő esélyekkel, és ezáltal váljanak a szabad társadalom tagjává. Tehát ésszerűen kell alkalmazkodni az igényeikhez, segíteni kell

őket az életvezetés és szociális fejlődés területén, mert ezek segítségével válnak a közösség részévé. „A részes államok [...] elősegítik a jelnyelv elsajátítását, és támogatják a hallássérült közösség nyelvi identitását; biztosítják hogy a vak, siket, valamint siketvak személyek - különösen a gyermekek - oktatása az egyén számára legmegfelelőbb nyelven, kommunikációs módszerrel és eszközökkel, valamint a tudományos és társadalmi fejlődés legmagasabb fokának elérését segítő környezetben történjék.” (24.cikk 3/b,c)

A jelnyelvi törvény (2009. évi CXXV. törvény)

A fent említett minden törvény és egyezmény elfogadása Magyarországon hozzájárult ahhoz, hogy megszülessen a jelnyelvi törvény. 2009. november 9-én a Magyar Országgyűlés egyhangúlag elfogadta „A magyar jelnyelvről és a magyar jelnyelv védelméről szóló törvényt”.

Az állam a törvény értelmében a siketek számára térítés-mentes jelnyelvi tolmácsolást finanszíroz, azaz minden siket, aki fogyatékosága miatt támogatásban részesül, vagy audiogram vizsgálattal igazolja siketségét, az ingyen vehet igénybe tolmácsot mindennapjai kommunikációban akadályozott ügyeinek, feladatainak intézéséhez. (lásd a jelnyelvi tolmácsolásról szóló fejezetben)

A kisebbségi jognak megfelelően a törvény „A magyar jelnyelvet használó személyek közösségét mint nyelvi kisebbséget megilleti a magyar jelnyelv használatának, fejlesztésének és megőrzésének, a siket kultúra ápolásának, gyarapításának és átörökítésének joga.” (Szabó szerk. 2003)”

Hogyan kommunikáljunk a siket személyekkel?

Természetesen – ahogy a korábbi fejezetekben is sugalltuk – a legjobb megoldás a jelnyelv. Hívhatunk jelnyelvi tolmácsot – aminek módjáról pedig a későbbiekben írunk – de ha rövid ügyet intéznénk, ha nincs kéznél senki aki a jelnyelvet ismerné, akkor megpróbálhatunk röviden kommunikálni a siket személyekkel például szájról

olvasással. Ahhoz, hogy biztosak legyünk az információ pontosságában, a megértésben, az alábbi javaslatokra legyünk figyelemmel:

- Szájról olvasás
- Világítás: A siket személyeknek nagyon fontos, hogy megfelelő legyen a világítás, hogy ha szájról kell olvasniuk.
- Szemkontaktus: A kapcsolatteremtéskor és kapcsolat-, valamint a kommunikáció fenntartásakor is nagy szerepe van. A halló személynek kell alkalmazkodnia a sikettel való kommunikáció során, és figyelnie, hogy ne forduljon el miközben fontos információt oszt meg, hiszen a szájról olvasás egyik alapeleme a láthatóság.
- Beszédtempó, tagoltság: A gyors tempóval, a zárt szájjal (motyogva) elmondott mondatokat a siketek nehezebben fogják tudni követni. Azonban ne essünk túlzásokba se. A túl lassú beszéd eltorzítja a „szájképet”, így azzal is csak ártunk, ha nagy artikulációval próbálunk „szájbarágósan” beszélni.
- Ne kiabáljunk! Nem kell hangot vagy hangosabban beszélnie, hiszen a siket személy semmit nem hall, vagy alig hall, de a beszédet nem érti.
- Szorítkozzunk a lényegre: Ne akarjunk hosszan beszélgetni, mert a szájról-olvasás fárasztó. Kerüljük az idegen szavakat és kifejezéseket.
- „Mutasd”: használjuk a képzeletünket és próbáljuk meg megmutatni amit mondani szeretnénk.
- Jegyzetek készítése: Témától függően fontos lehet, hogy a beszélgetés végén a kulcsszavakat és információkat kiemeljük. Ilyenkor készítsünk pár szavas összefoglalót, vagy csak írjuk le a legfontosabb dátumot, címet, gyógyszerek nevét, stb.

Jelnyelvi tolmácsolás, tolmácsszolgáltatás

A magyar jelnyelvi törvény lehetőséget biztosít a hallássérültek számára, hogy tolmács segítségét vegyék igénybe.

A térítésmentes jelnyelvi tolmácsszolgáltatás esetén egy személy egy évben 120 órában veheti ezt igénybe. Ezen felül az alap és középoktatásban tanulók plusz 120 órát kapnak, míg a felsőoktatásba járók szemeszterenként 60 órát, és a felnőttképzésben résztvevők a képzés óraszámának 20%-át. Sajnos ez azok számára, akik nappali képzésre járnak, és komolyan veszik a bejárást az órákra, nagyon kevés, hamar elfogy a keretük, főleg, ha más területen, az önálló életvitel során is használják a tolmácsszolgáltatást.

Még a siketeknek is hozzá kell szokniuk ahhoz, hogy jogaikkal éljenek. Hiába volt eddig is ingyenes szolgáltatás a tolmácsolás, kevesen éltek vele, és nemcsak a szervezési nehézségek miatt. Kényelmesebb, ha barát, rokon, ismerős elintézi helyettük az ügyeiket. Azonban meg kell tanulniuk boldogulni, maguknak intézni a hivatalos, de akár az önálló életvitelhez kapcsolódó ügyeiket is. Ugyanakkor sokan nem lustaságból, hanem egyszerűen bizalom hiányában nem kérik a tolmácsot egy-egy ügy elintézéséhez. A jelnyelvi törvény azonban kötelezi a tolmácsokat a titoktartásra minden esetben, kivéve, ha ez alól a siket vagy a nagyothalló felmentést ad. Talán idővel a siketek megszokják a tolmácsok jelenlétét, kialakulhat közöttük bizalmi viszony is, és a törvény biztosítékot ad erre a kapcsolatra.

Hol működik tolmácsszolgálat?

Minden megyében működik egy, az állam által pályázati rendszerben működtetett jelnyelvi tolmácsszolgálat.

Ki veheti igénybe?

Jelnyelvi tolmácsszolgáltatásra minden siket ügyfélnek regisztráltatnia kell magát, amit egy igazolással tehet meg a megyei tolmácsszolgálatnál. Az igazolás az alábbiak közül lehet az egyik:

- fogyatékosági támogatásról szóló határozat
- magasabb összegű családi pótlékról szóló határozat
- audiogram
- szakorvos által kiállított igazolás, melyben a megfelelő BNO kódok szerinti besorolásról határozatot hoz a szakorvos

Ezután az ügyfél maga kérheti a jelnyelvi tolmácsot egy rendelés leadásával. A tolmácsolás végén egy munkalap aláírásával igazolja a tolmács számára az elvégzett munkát.

Hogyan kérhető jelnyelvi tolmács?

- Emailben
- Telefonon vagy sms-ben
- Skype

Ugyanezekon a csatornákon keresztül lehet visszaigazolást kérni vagy lemondani a tolmácsrendelést. Minden tolmácsszolgáltatónak más-más a szolgáltatási rendje, ezért ennek megfelelően kell tolmácsot rendelni. Érdemes a honlapjukon tájékozódni. Néhány szolgáltatónál 2, más tolmácsszolgáltatónál 3 munkanappal előbb meg kell rendelni a tolmácsot.

Vannak ugyanakkor ügyélfogadási idők, amikor a megyei tolmácsszolgálat irodájában is lehet tolmácsolást kérni, vagy személyesen a rendelést leadni. Erről is érdemes a honlapjukon tájékozódni.

Amennyiben nem az ügyfél (regisztrált hallássérült) szeretné igénybe venni a tolmács közreműködését (például rendezvényt szeretnénk akadálymentesíteni, vagy több hallássérült vesz részt), akkor az térítéses szolgáltatásnak minősül. Ilyen esetben szerződést kell kötni a tolmácsszolgálattal, aminek keretében a szolgálat biztosítja az infokommunikációs akadálymentesítést.

Melyik tolmácsszolgálatot válasszam?

Mivel megyei szintű ellátásban működik a tolmácsszolgáltatás, a tolmácsolás helyszíne alapján kell kiválasztani a megfelelő szolgálatot. Például egy budapesti siket személy nem a fővárosi tolmácsszolgálattól kell tolmácsot rendeljen, ha Kecskeméten van programja, hanem a Bács-Kiskun-megyei szolgálattól. Az ügyfelek nyilvántartása országos, így nem szükséges újra beregisztrálnia ehhez.

Ügyelet

Minden tolmácsszolgáltatónak van ügyeleti telefonja. Vészhelyzetben ezen a számon keresztül kérhetünk segítséget a siket személy számára.

Ki a tolmács és mi a feladata?

OKJ képzésben szerezhető jelnyelvi tolmács oklevél. Az OKJ képzés a legtöbb helyen csak közepes szintű jelnyelvi tudással vesz fel új hallgatókat a képzésébe. Erről például a Siketek és Nagyothallók Országos Szövetségének Képzési irodája tud felvilágosítást adni. A szervezetben rendszeresen indulnak alapképzéstől a tolmácsképzőig különböző szintű jelnyelvi képzések. A www.jelnyelv.hu oldalon megtalálható minden megyei és helyi szervezetben induló képzés és információ.

Tolmácsolási feladatra csak engedéllyel rendelkező jelnyelvi tolmács kérhető fel. A Jelnyelvi Tolmácsok Országos Névjegyzéke tartalmazza az aktuálisan elérhető tolmácsok listáját.

A kommunikációban a hallássérült és a halló személy egyenrangú felek. A tolmács feladata, hogy biztosítsa ezt. Így a halló személy beszédét jelnyelvre fordítja, míg a jelnyelvet magyar nyelvre.

Ha tolmács közreműködik a beszélgetésben, ezekre figyeljünk:

- A tolmács pártatlan
- Fordításkor E/1-ben beszél, tehát nem ő beszél, hanem a hallássérült jeleit fordítja úgy, mintha az ügyfél beszélne.
- A tolmács mindent fordít
- Nem az ügyfél segítője, tehát a fordításon túl nem kérhető meg másra (kísérésre, a hallássérült helyett történő intézkedésre, ügyintézésre, dokumentumok kitöltésére, stb.)

Bővebben: www.sinosz.hu, tolmácsszolgálatok honlapjai

Videó-tolmácsszolgáltatás

A Siketek és Nagyothallók Országos Szövetsége (SINOSZ) Magyarországon elsőként vezette be az Európában is újdonságnak számító videó alapú jelnyelvi tolmács- és szöveges operátori szolgálatot, amellyel a siket, a siketvak, a nagyothalló és a halló ügyfelek az ország minden pontján azonos eséllyel jutnak akadálymentesített kommunikációs szolgáltatásokhoz.

A KONTAKT Tolmácsszolgálat a Kormány, a Miniszterelnöki Hivatal és az Emberi Erőforrások Minisztériumának támogatásával az Európai Unió forrásból megvalósult szolgáltatás, amelyet a SINOSZ üzemeltet.

A 2014 márciusában elindult szolgáltatásnak mostanra közel 2000 fő hallássérült ügyfele van. Az ügyfelek jellemzően siket-, nagyothalló- és siketvak magánszemélyek, de egyre több kormányablak, közintézmény, egészségügyi intézmény és szolgáltató érdeklődik az általuk nyújtott akadálymentesítési szolgáltatás után, amelyet 17 megyeközpontban több, mint 30 fő akkreditált jelnyelvi tolmács közreműködésével valósítanak meg.

Szolgáltatás elérése

A tolmácsszolgáltatás munkanapon 8-20 óra között vehető igénybe. (Egyéni ügyfelek számára a segélyhívás éjjel-nappal működik az év minden napján.)

Hallássérült magánszemélyek a www.skontakt.hu oldalon regisztrálhatnak az ingyenesen biztosított szolgáltatásra. A regisztrációt követően egy szerződés aláírására van szükség, melyet a SINOSZ szervezeteinél intézhet személyesen vagy meghatalmazással.

Intézmények, közintézmények és cégek számára egyedi ajánlatot ad a KONTAKT Tolmácsszolgálat, melyet az info@skontakt.hu címen lehet kérni.

Milyen készülékeken vehető igénybe a KONTAKT szolgáltatás?

A szolgáltatások különböző platformokon vehetők igénybe:

- okostelefonokon (Android vagy iOS);
- tableteken (Android vagy iOS).
- letölthető Windows alkalmazás

A szolgáltatások igénybevételéhez garantált sávszélességű internetelésre van szükség (300 kbps, szimmetrikus), amelyet az intézménynek/egyéni ügyfélnek kell biztosítania a saját költségén. Ez lehet wifi vagy mobilinternet is.

Mire van szükség a „KONTAKToláshoz”?

Az egyéni/üzleti/intézményi ügyfeleknek a következő feltételeket kell biztosítania, a KONTAKT szolgáltatások igénybevételéhez:

- tablet vagy okostelefon vagy kamerával, hangszóróval, mikrofonnal felszerelt laptop vagy PC;
- internetkapcsolat (300 kbps, szimmetrikus, internet).

A kliensprogramok ingyenesen beszerezhetőek és automatikusan frissíthetőek az aktuális online szoftveráruházakban (Google Play, AppStore). A belépéshez és használathoz szükséges adatokat a regisztrációkor adják meg az ügyfelek, majd a szerződéskötés során kerül aktiválásra.

További információ: www.skontakt.hu

Kik a nagyothallók?

A nagyothalló személyeket többféle módon határozhatjuk meg, orvosi, társadalmi, és maga az egyén szempontjából is másféle értelmezések kerülnek elénk.

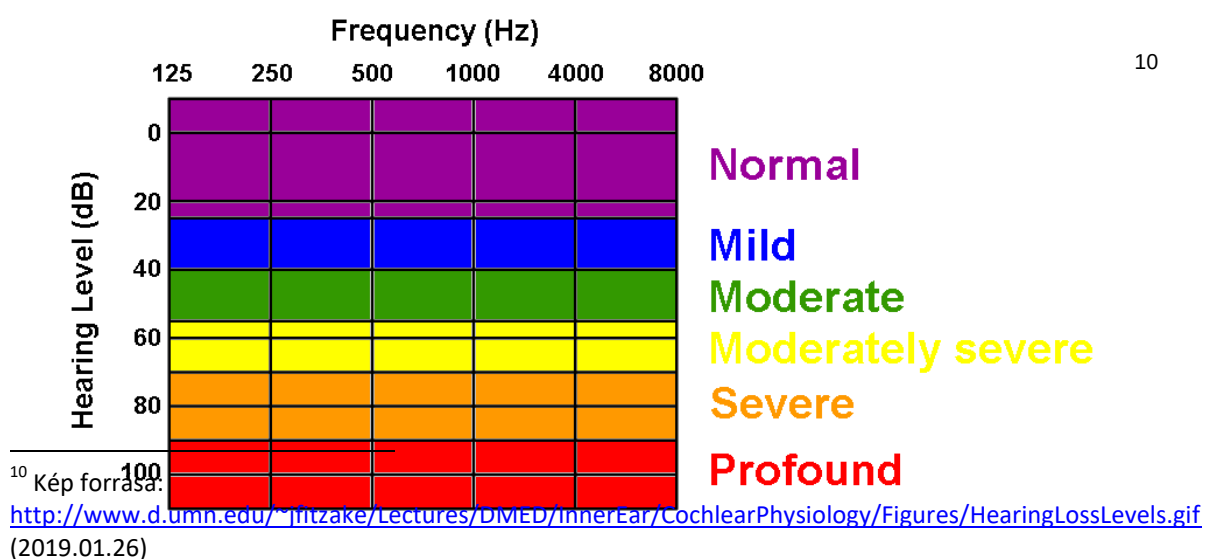
A szociális területeken dolgozó szakembereknek leginkább az egyént, az egyéni igényeket kell figyelembe venni, azonban – ha pl. ügyintézésre kerül sor a hallássérült érdekében – szükséges tisztában lenni az orvosi és a társadalmi, jogi meghatározásokkal is.

Miért is? Mert bár az egyén súlyos veszteséggént élheti meg hallásának romlását, akár depressziós tüneteket is produkálhat, azonban orvosi vagy társadalmi, jogi szempontból „nem elég hallássérült”, azaz nem minősül pl. súlyos fogyatékosnak, vagy a halláscsökkenés mértéke nem éri el azt a határértéket, amelyekkel különböző kedvezményekre lenne jogosult. Ellenben az ellátó helyen már megajánlanak számára hallókészüléket, amelyet szűkös anyagi kereteiből esetleg nem tud megvásárolni.

Ezért álljon itt most egy-egy rövid meghatározás, kiket is nevezünk nagyothallóknak:

A hallássérülés mértéke

A hallássérülés mértékére vonatkozó meghatározások definiálják, kik a nagyothallók.

A nagyothallás orvosi szempontból történő meghatározása alig egy évszázadra nyúlhat vissza. Dr. Török Béla fülész orvos és dr. Békésy György, későbbi Nobel díjas fizikus nevéhez fűződik a világ első audiometerének megalkotása (1922-24) a János Kórházban.¹¹

Az audiometer az az eszköz, amellyel a hallásvesztés – normálisnak mondott hallástól eltérő hallásállapotot – mérni lehet. Az orvosi szakkönyvek mélyrehatóan foglalkoznak a fül betegségeivel és a hallásproblémákkal. A nagyothallás orvosi definícióját mindössze egy mondatban össze lehet foglalni: azok a személyek tekinthetők nagyothallónak, akiknél a halláskárosodás mértéke mindkét fülön 30-90 dB között van...¹²

Majd máshol ezzel a megfogalmazással találkozunk: „Hallássérülésnek nevezzük a hallószerv valamely részének veleszületett vagy szerzett sérülését, illetve fejlődési rendellenességét, amelynek az éptől eltérő hallásteljesítmény lesz a következménye. Hallássérülés esetén a hallásküszöb megemelkedik, a személy csak az erősebb hangokat hallja meg – vagy még azokat sem hallja. Ezt nevezzük hallásvesztésnek. A hallássérülés gyűjtőfogalom. Hallássérült személyek a nagyothallók, a siketek és a cochleáris implantátumot (CI) viselők.”¹³

Kérdés: hogyan határozzuk meg az ép hallást? „Mindent” hallunk? A denevéreket is? Mi a helyzet az ultrahanggal? Szóval: hol húzzuk meg a fogyatékoság határát?

Siketek és nagyothallók, akiknek a hallásküszöb értéke mindkét oldalon a beszédfrekvenciákon 40 dB felett van, és ezt audiológiai állomás igazolta.¹⁴

Korábban 30 decibelre hivatkoztunk. Most akkor 30 vagy 40 decibel? Ismét kérdés, hogy csak azok lehetnek hallássérültek, akiknek mindkét oldalon fennáll a hallásvesztés? Akkor miért fejlesztették ki a BAHA-rendszert? (lásd a segédeszközöknél) És csak azok, akiknek ezt audiológiai állomás ezt igazolta? Ha

¹¹ <http://www.orl.hu/a-ful-orr-gegeszet-magyarorszagi-tortenete> (2018.10.10.)

¹² <http://szulosegito.motivacio.hu/hallasserules-definicioja> (2018.10.10.)

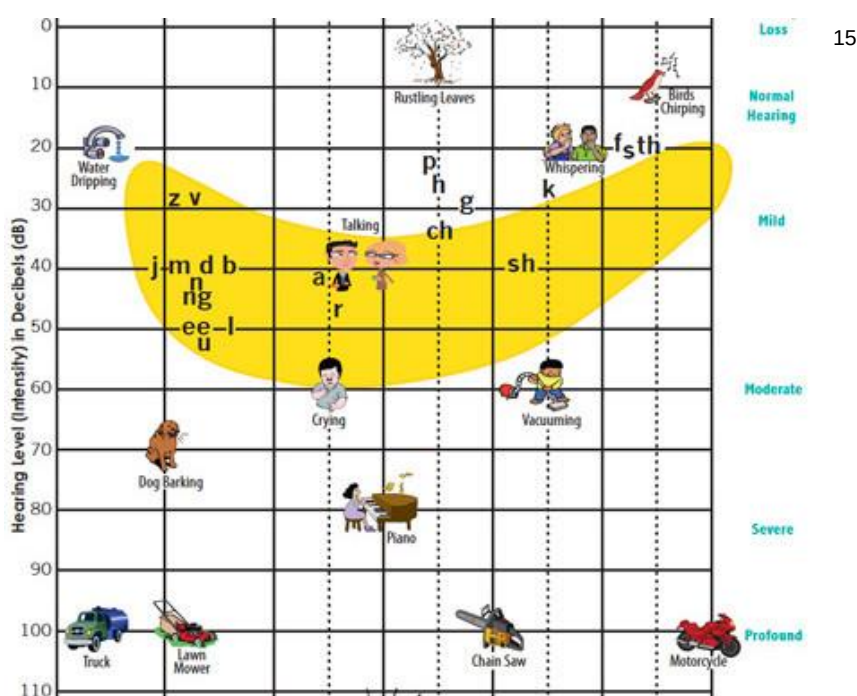
¹³ Csányi, Perlusz, Zsoldos, 2012.

¹⁴ 5/2003. (II.19.) ESzCsM rendelet

nem jut el egyéb betegségei, szociális, társadalmi helyzete miatt vizsgálatra, ő nem is lesz nagyothalló, bár mindenki érzékeli a környezetében, hogy nem hall jól?

A fenti meghatározások mind a veszteség szempontjából leírt definíciót tartalmazzák. Azt határozzák meg, mit nem hall a személy, milyen vesztesége van, amit mérni tudunk. A nagyothallás meghatározásánál a gyakorlati tapasztalat mutatja a kérdésekben megfogalmazott kételyeket.

A fentiekén kívül érdemes megvizsgálni, hogy egyoldali vagy kétoldali nagyothallásról / hallásvesztésről beszélünk-e, hiszen az egyoldali hallásvesztés esetén is számtalan nehézséggel kell megküzdenie a hallássérült személynek. Továbbá az ép hallást is érdemes lenne megfogalmazni, hiszen a lomb susogása, vagy egy kis bogár kaparászása az orvosilag ép hallással definiált emberek számára meghallható, ugyanakkor lényegi információt nem tartalmaz, tehát: meg kell-e hallanunk, és aki ezt nem hallja, hallássérült-e?

Érdemes egy alsó küszöböt is felállítani, ki az, aki már nem nagyothalló, hanem siket? Fentebb olvasható volt a 90 decibeles határérték. Csak ettől lesz valaki siket?

¹⁵ Kép forrása: <https://www.jtc.org/wp-content/uploads/2015/11/Audiogram-Familiar-Sounds-450x380.jpg> (2019.01.26)

Mi a helyzet a nyelvhasználattal, az identitás kérdésével? – erről a témáról a siketek gondolkörében leírtak között található több információ.

A nagy kérdés: tehát akkor kik is a nagyothallók?

Az egyén szempontjából való megközelítés adja talán számunkra a legelfogadhatóbb választ. Azok a személyek tekinthetők nagyothallónak, akiknek a mindennapi életben a halláscsökkenésük miatt problémát okoz a társas élet, a közösségbe való beilleszkedés, abban aktív részvétel. Problémás a televízió, a rádió más számára „normál hangerőn” való meghallása. Problémaforrást jelent a sok félreértés, félrehallás. A személy „nem figyel”, nem reagál kérdésekre, vagy a kérdésre nem adekvát választ ad.

Tanács: ha ilyen jelenséggel találkozunk, érdemes fül-orr-gégészeti szakrendelést vagy audiológiát is felkeresni, természetesen figyelembe véve az egyén egyéb betegségeit is.

Az identitás önmagunk meghatározása. Egy személynek lehet többféle identitása is, pl.: férfi vagy női identitástudat, családanya vagy egyedülálló ember identitása, rocker vagy punk, keresztény vagy buddhista, stb. De hallássérült identitás van-e? Ezen belül nagyothalló identitás van-e?

A kérdést nem egyszerű megválaszolni. Ott kezdődik, hogy a nagyothalló személy nagyothallóként született, vagy azzá vált? Ha nagyothallóként született, hogyan kommunikál, mi az anyanyelve? A jelnyelv? Ha a jelnyelv, akkor inkább siket identitásúnak vallja magát. Ha a beszélt, hangzó nyelv, akkor halló identitásúnak vallja magát. Hallónak vallja magát akkor is, ha felnőtt, vagy időskorban alakult ki a hallássérülés. Ez utóbbi állapotot a legnehezebb elfogadni, és azt vallani – bevallani – hogy nagyothalló vagyok, szükségem van segédeszközre. A nyelvhasználat és a segédeszköz viselése, annak elfogadása erősen meghatározza a hallássérüléshez kapcsolódó identitást.

Kérdés: Betegség vagy állapot?

Erre a kérdésre az a helyes válasz, hogy beteg akkor vagyok, ha megfáztam, fújom az orrom, vagy olyan gyógyszerrel, gyógymóddal kezelhető betegségben szenvedek, amiből egy idő után várható a javulás, a felépülés, a teljes gyógyulás. Tehát nem betegség. Mert a nagyothallás nem gyógyítható! Lehet betegség következtében (pl. agyhártyagyulladás) kialakult halláscsökkenés, de nem a halláscsökkenés a betegség maga, hanem az a betegség, aminek a következménye a hallás romlása. A hallás az évek előre haladtával egyre inkább romlik, akinél egyszer megindult egy hallásromlási folyamat, azt megállítani egy időre lehet, azt az állapotot egy ideig fent lehet tartani, de gyógyítani nem lehet. Különböző segédeszközök, műtétek, implantátumok állnak a rendelkezésre az állapot fenntartásához, a romlás késleltetéséhez. A hallássérülés okától is függ az, hogy mennyire tartható karban az állapot. A válasz a kérdésre tehát egyértelműen ez: a hallássérülés egy állapot. Ha csupán orvosi szempontból tekintünk a hallássérülésre, azaz túlmedikalizáljuk a hallássérülés állapotát, akkor könnyen „beteg-szerep” alakul ki a hallássérült személynél, amelyet mindenképp érdemes elkerülni.

A társadalom, amelyben élünk, sokféle ember halmazát jelenti. Nem lehet azt mondani, hogy befogadó, azt sem, hogy kirekesztő egy társadalom. Vannak emberek, akik befogadók és vannak, akik kirekesztők. Embereket kell vizsgálnunk és nem nagy tömegeket, amikor megpróbáljuk a nagyothallók társadalmi helyzetét meghatározni. Ugyanakkor a jogalkotás befolyásolja egy-egy társadalom személyeinek befogadó vagy kirekesztő viselkedését.

„Minden társadalmat jellemez annak fogyatékossgal élő emberekhez fűződő viszonya...”¹⁶

A múltban Magyarországon a kereszténység felvételét követően kezdtek sokasodni a jó cselekedetek a rászoruló felé, erre buzdította I. István király a fiát, Imre herceget, amikor az irgalmasságot és a jó cselekedeteket királyi erényként adta útravalóul számára. A középkorban a jótét munka leginkább a keresztény intézményekben (templomok, ispotályok, kolostorok) folyt. A szervezett karitatív tevékenység a XVIII. században, Mária Terézia uralkodásának idején kezdődött el. Ezt megelőzően is

¹⁶ Könczei: Honnan ered... 178. o

voltak magánkezdemenyvezések aggok és árvák ellátására, de nem szervezett formában. Cházár Andrást tekinthetjük az első, fogyatékos embereket szolgáló intézmény létrehozójának, ő kifejezetten a hallássérültek érdekében alapított otthont, ahol egybegyűjtötte, ellátta, képzést és munkát adott a hallássérülteknek. Mindezt 1802-ben, Vácon.¹⁷ Ne feledjük el, hogy ebben az időben még nem volt a hallás mérésére szolgáló eszköz, így a ma már súlyos vagy középsúlyos nagyothallóként definiált emberek abban az időben siketnek számítottak, hiszen hallásjavító eszközökkel, hallókészülékekkel nem rendelkeztek. A XX. század első felében, Cházár András után több, mint 100 évvel, az I. Világháborút követően a magyar állam Tisza István elnökletével támogatta a rokkantakat, árvákat, özvegyeket, utógondozókat tartott fenn. Ez leginkább a hadirokkantak rehabilitációját szolgálta.¹⁸

A XX. század kommunista érájában jellemző volt a „dugjuk el a fogyatékosokat” szemlélet, hiszen egy tökéletes társadalomban fogyatékos emberek sem létezhetnek, rontják a tökéletes kommunista emberről alkotott képet. Ez az ideológia eredményezte azt az intézkedést, hogy a fogyatékos emberek rokkantnyugdíjasként éltek az életüket. Sokszor a társadalom peremére szorulva, halmozottan hátrányos (deprivált) helyzetben éltek a „rokkantak”, köztük a hallássérültek is.¹⁹ Azok a fogyatékos személyek, akikről a szülők, hozzátartozók nem tudtak / nem akartak gondoskodni, szociális intézményekben, szegregáltan kaptak elhelyezést. Ezek az intézmények leginkább a városok peremén, vagy azon kívül, elhagyott kastélyokban, alacsony fizikális környezetben működtek. Esélyük sem volt a társadalom valódi, hasznos tagjává válni, értékeiket megmutatni. Ekkor azzal, hogy nem létezőknek tekintették / vagy annak igyekeztek tekinteni a fogyatékos embereket, hozzájárultak ahhoz, hogy a társadalom „ép és egészséges” rétege ne ismerje őket, ne ismerje a problémáikat, ne fogadja el őket, önkéntelenül egyfajta kirekesztő szemléletet alakítottak ki.

A rendszerváltozás után, főleg gazdasági szempontokat vettek figyelembe, amikor a rokkantnyugdíjat megszüntették, helyette más típusú nem nyugdíj-szerű ellátási formákkal támogatták és támogatják az ellátásra szorulókat, ilyen pl. a

¹⁷ Kálmán-Közczei 235.o.

¹⁸ Kálmán-Könczei, 237.o.

¹⁹ Kálmán-Könczei, 239.o.

fogyatékosági támogatás, amely a nagyothallókra nézve hátrányos megkülönböztetést jelent.

Manapság az emberi jogok kerülnek előtérbe. A fogyatékos személyek megjelentek, láthatóvá váltak a társadalomban, szeretnék megmutatni értékeiket, a társadalom hasznos tagjaként szeretnék a lehetőségeikhez mértén önálló keresettel, önellátással önrendelkezéssel élni. A legújabb „Komplex átminősítés” már azt határozza meg, mennyi a megmaradt munkaképesség, ennek ismeretében nyilvánítja a fogyatékos személyt munkavégzésre alkalmasnak, vagy részben alkalmasnak, illetve alkalmatlannak. A probléma azonban felvetődik:

Munkaerő-piaci helyzet

Milyen szakképzettséggel rendelkeznek a nyílt munkaerő-piacra hirtelen kiengedett fogyatékos személyek

Munkahelyi szocializáció megtörténik-e az esetükben?

Példa: Egy nagyothalló, aki addig rokkantsági támogatást kapott, most a komplex felülvizsgálat orvosai munkavégzésre alkalmasnak találtak. Valóban, a fizikai ereje, a hallásállapota (középsúlyos nagyothallóról beszélünk) munkaképessé tették. Szakmája: parókakészítő. Életkora: 45 év. Sosem dolgozott a szakmájában, annak megszerzése után egy ideig „parkolópályán” volt, azaz, hogy a rokkantnyugdíjhoz elegendő szolgálati időt megszerezze, egy évig egy rehabilitációs munkahelyre bejelentették, tollakat kellett összeszerelnie. Rokkantnyugdíját 2011-ben átminősítették a komplex felülvizsgálaton. Ennek következményeként csökkent a bevétele, csökkent az életszínvonala, csökkent az életminősége. A kb. 6-7 évenként cserélendő hallókészüléket anyagi forrásai híján nem tudta megvásárolni, a régi készüléke már nem volt tovább javítható, így a hallásállapota is sokat romlott. Csökkent az információkhoz való hozzáférése is. Gyakorlatilag kilátástalan helyzetbe került, hiszen a nyílt munkaerőpiacon egy gazdasági válságban levő – abból épp kilábalni készülő - országban fogyatékosként elhelyezkedni elavult szakmával és segédeszköz nélkül, szinte lehetetlen. Jött a lehetőség, egy üzemben dobozok

hajtogatása volt a feladat. Jelentkezett, felvették. Elkésett rendszeresen, akkor jöttek, amikor gondolt egyet, akkor ebédelt, amikor éhes volt. Kítették a szűrét. Miért? Mert sosem dolgozott munkahelyen. Nem volt számára releváns fogalom a munkanap, a munkaóra, az érkezés és a távozás ideje, az ebéridő, stb. Újabb lehetőségek kínálóztak. Egyiket nem vállalta, mert korán kellett kelni. Másikat azért nem, mert messze volt...

A történetet nem folytatom. Van-e hibás? Ki az?

Ebből a rövid összefoglalásból kiderül, hogy a komplex átminősítésnél mi mindent nem vettek figyelembe és előfordult, hogy a szakbizottságok nem megfelelő döntést hoztak egy-egy személyről.

Ma már, a XXI. század második évtizedének végén kinőtt, képződött egy olyan hallássérült társadalom, akiknek (részben) piacképes szakmájuk van, akik megmutathatják, többre képesek, mint tollak összeszerelése vagy dobozok hajtogatása. Ma már lehetőség van a felsőoktatásba, de minimum a középfokú oktatásba bekapcsolódni. Olyan hallássérültek, akik akarnak dolgozni és nem várják el az államtól, hogy eltartsa őket, így hasznosítják a megszerzett tudásukat. Köszönhető ez többek között a technika fejlődésének is, amely lehetőséget biztosít a nagyothallók számára is a technikai vívmányok felhasználására, kiaknázására. De köszönhető annak is, hogy a társadalom – a törvényeknek és az érdekképviselői szervezet által szervezett érzékenyítő alkalmaknak köszönhetően – befogadóbbá vált. Lehetőség nyílik a hallássérültek problémáinak feltárásával érzékenyíteni azokat az embereket, akik addig nem találkoztak hallássérülttel, vagy nem ismerik a hallássérülés mibenlétét. Lehetőség van iskolákban, de akár óvodákban, illetve munkahelyeken, ahol valamilyen formában megjelennek a hallássérültek – akár munkavállalóként, akár a szociális szférában ellátottként – a hallássérültet körülvevő mikroközösségeket bevonni a hallássérültek megismerésébe.

Természetesen ma sem feledkezhetünk meg arról, hogy nem mindenki engedheti meg magának a segédeszközök megvásárlását, vagy nem mindenkinek van lehetősége integráltan, hallók között tanulni. A szegregált intézményekben az oktatás színvonala a mai napig többségében igen alacsony színvonalon történik, és bár

közel 10 éve, 2009-ben elfogadták a „Jelnyelvi Törvényt”²⁰, annak egyes pontjai a mai napig nem valósultak meg, főleg az oktatás területén van elmaradás. Sajnálatosan még ma is gyakran előfordul, hogy a hallássérültekkel kapcsolatos információk torz képként élnek az emberekben. Ezeket mielőbb a helyére kell tenni és a képet akként módosítani, hogy az a legközelebb álljon a valósághoz.

Azt is figyelembe kell venni, hogy a példában említett korosztályhoz tartozó hallássérült személyekben (de nemcsak ezekben az esetekben, hanem pl. a szülő irreális elvárásai és nem megfelelő nevelési attitűdje miatt) sértettség, megalázottság lehet a domináns érzés, ezért minden halló személlyel ellenségesek, agresszívek, irigyek lehetnek.

Kitekintésként állhat itt egy részlet Hadi Nikolett értekezéséből²¹:

„A portugál és a spanyol alkotmányi megoldás példaértékű. A portugál alkotmányi szabályozás 71. cikkében ugyanis az állammal szemben széles cselekvési kötelezettséget támaszt. Ennek 1. bekezdése értelmében a fizikailag vagy szellemileg fogyatékos állampolgárok teljes mértékben élvezik az alkotmányban biztosított jogokat és kötelességeket, kivéve azokat, amelyek gyakorlására vagy teljesítésére állapotuknál fogva nem képesek. A 2. bekezdés alapulvételével Portugáliában az állam köteles a fogyatékossgal élő személyekkel kapcsolatban olyan országos politikát megvalósítani, amelynek részét képezi a megelőzés, a gyógyítás, a rehabilitáció, és az integráció elősegítése. Az állami intézkedések körét gazdagítja továbbá a fogyatékossgal élő személyek családjainak támogatása, valamint a többségi társadalom sérült emberek irányába való szolidaritásra nevelése, a fogyatékossgal élő emberek joggyakorlásának biztosítása. Emellett a portugál alkotmány 71. cikkének 3. bekezdése alapján az állam támogatja a fogyatékossgal élő állampolgárok szervezeteit is. Meglátásom szerint a portugál szabályozási mód sajátossága, hogy a kiterjedt cikkben a fogyatékossgal élő személyek irányába megvalósuló szolidaritás – pontosabban a társadalom arra való nevelésének hangsúlyozása is megjelenik. Az említett elem rögzítése példaértékű alkotmányi

²⁰ 2009. évi CXXV. Törvény a magyar jelnyelvről és a magyar jelnyelv használatáról

<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A0900125.TV> (2019.01.27)

²¹ <https://ajk.ptt.hu/files/file/doktori-iskola/hadi-nikolett/hadi-nikolett-vedes-ertekezes.pdf> 47.o.

eredményt jelent a többi állam – így Magyarország – számára is. A szolidaritás ugyanis a cselekedetek közösségformáló erején alapszik, a társadalmi kohéziót juttatja kifejezésre. Olyan kölcsönös felelősségvállalást jelent, amely nem csak arra a személyre van figyelemmel, aki adott esetben a segítségben részesül, hanem arra is, aki azt nyújtja. Véleményem szerint ez a kölcsönösséget valló szemlélet előmozdíthatja a társadalmi befogadás folyamatát, közvetítheti a társadalom tagjainak egyenrangúságát. Hangsúlyozandó azonban, hogy a szolidaritás kötelező elvárása paternalizmust alakíthat ki, ennek kiküszöbölése érdekében a jogi előírások a fogyatékoság területén is tényleges társadalmi elfogadottságot feltételeznek. A spanyolországi fogyatékoságügyet szintén pozitívan befolyásolja, hogy az államot az alkotmány 49. cikke széles cselekvési kötelezettséggel ruházza fel. Ennek alapján az állami szervek olyan fogyatékoságpolitika végrehajtásáról gondoskodnak, amely a megelőzésre, a kezelésre, a rehabilitációra és az integrációra helyezi a hangsúlyt. Az intézkedések célkitűzése, hogy a testi, érzékszervi vagy mentális fogyatékosággal élő emberek a részükre szükséges különleges védelemben részesüljenek, és élhessenek a minden állampolgárt megillető, az alkotmányban rögzített alapvető jogokkal és szabadságokkal. Véleményem szerint a spanyol alkotmányi megoldás összhangban van a nemzetközi és szupranacionális követelményekkel, mivel a társadalmi életben való részvétel fontossága kiolvasható a rendelkezésből.”

Kommunikáció nagyothallókkal

- Fiam, szól a rádió?

- Nem, Mama, üvölt!

Ugye ismerjük ezt a szópárbajt. Hallóként néha elfog a türelmetlenség: már megint üvölt a tévé, a rádió, már megint nem hallja, amit mondok, hányszor kell még elismételnem? és előfordul, hogy legyintesz: „á, hosszú, majd elmondom...” Elmondod-e valóban? Vagy már nem is fontos? Inkább nem kommunikálsz a nagyothallóval, hogy ne kerülj ilyen helyzetbe? Elfordulsz tőle, és inkább egy halló társától kérdezed meg: - mi baja van Marika néninek?

Előfordult ez már veled?

Ügyelj arra, hogy a nagyothalló személy értelmében nem akadályozott a legtöbb esetben, és a megfelelő odafordulással, türelemmel könnyen szót érthetsz.

A kommunikáció párbeszédet jelent, nem csak egyoldalú közlést. Ha kommunikációról beszélünk, nemcsak azt kell megvizsgálni, hogy bennünket hogyan hall, hogyan ért meg a hallássérült személy, hanem azt is, hogy mi hogyan értjük meg a hallássérült személyt.

Fontos, hogy:

- fordulj felé! Ha hátulról, oldalról beszélsz a nagyothalló személy felé, nem biztos, hogy meghall, ha meg is hall, nem biztos, hogy megérti amit mondasz.

- ha háttal áll neked, érintsd meg a vállát, hogy magadra vond a figyelmét!

- közlésed legyen egyértelmű! Kerüld a többszörösen összetett körmondatokat és az idegen szavakat. Amit lehet egyszerűen és tömören – de nem lekezelően – fogalmazd meg!

- ellenőrizd a segédeszköz használatát! Ha tudomásod van arról, hogy a nagyothalló személy segédeszközt (pl. hallókészüléket) használ, ellenőrizd, hogy azt a fülébe helyezte-e, az elem jó-e benne, be van-e kapcsolva, stb.

- lehetőleg ne beszélj a háta mögött! Erre nem csak a kommunikáció érthetősége vagy nem érthetősége miatt kell, hogy figyelj, de nagyon fontos a kapcsolat, a további kommunikáció kialakítása érdekében. A nagyothalló személy, ha a háta mögötti kommunikációból csak egy részt, egy gesztust, egy mimikát, pl. egy elfojtott nevetést kap el, könnyen előfordul, azt gondolja, róla beszélnek a háta mögött, őt nevetik ki, vagy olyan a téma, amit neki nem akarsz / akarnak mások elmondani neki. Sok harag, sértődés alakul ki ilyen félreértésekből.

- ha megígéred, hogy elmondod, valóban mondd el! Előfordul, nincs mindig idő és energia arra, hogy egy nem jól halló embernek mindig mindent többször elismételjünk ha nem érti, amikor a hallgatóság között az ép hallók szeretnének még több információhoz jutni, vagy haladni szükséges a kommunikáció során. Ilyenkor egy közeli időpontban érdemes a hallássérült személlyel külön leülni, és akár

rövidebben, de minden fontos információról tájékoztatni. Ilyen lehet például egy tűzvédelmi előadás, amely idősotthonokban, szociális intézményekben is előfordulhat. Ha kell, akár személyes megtapasztalással is érzékeltetni lehet ilyen esetben pl. a menekülési útvonalat.

- érthetőség mindkét oldalon! Ellenőrizd, ha egy elmosódó beszédű hallássérült közöl feléd valamit, jól értetted-e? Ha kétséged van, nyugodtan jelezd a hallássérült felé, kérdezz vissza, mondd vissza, te hogyan értetted, kérj megerősítést! A pontos kommunikáció életet menthet!

- szájról olvasás csak azoknál a nagyothalló személyeknél jöhet szóba, akik életük korai szakaszában veszítették el hallásukat. Az időskori nagyothallók többségében nem tudnak szájról olvasni. A szájról olvasás egy készség, amit lehet fejleszteni, ehhez logopédus, szurdopedagógus nyújthat segítséget.

Mivel foglalkozik az audiológia?

A hallásvesztéséget audiológián mérik.

Mérőeszközök sokasága segíti az audiológusok munkáját. Míg Török Béláék mindössze néhány frekvencián tudtak méréseket végezni, ma már a teljes, ember által hallható hangtartomány (és azon túl is) megmérhető. De nem csak a levegő által vezetett hangok mérése lehetséges, amelyet az audiometerrel végeznek, hanem ma már a vizsgálati protokoll része a csontvezetés mérés is. Ugyanúgy a protokoll része a beszédértés vizsgálat, amely során számokat és szavakat kell visszaismételni, illetve mérnek még kellemetlenségi küszöböt is. A kellemetlenségi küszöb a hallókészülék felírásánál azért fontos, mert ez mutatja meg, melyik az a hangerősség, amelyen túl nem szabad erősíteni a hallássérült személy számára a hangokat, mert az kellemetlen és akár fizikai fájdalommal is járhat. Néznek még hangvillával is vizsgálatokat, ezek megmutatják, ha egyik oldalon rosszabb a hallás, mint a másikon, illetve bizonyos fülbetegségek kiszűrésére is szolgál. Megállapítható, hogy a hallás romlása ideiglenes lehet-e, pl. egy középfül-gyulladás miatt, vagy tartósan romlott. Továbbá a belső fülben reflexek működnek, amelyek védik az erős

hanghatás ellen a belső fül szerveit. Ez a stapedius reflex, melyet szintén hallásvizsgálatok alkalmával mérnek. A reflexvizsgálat során vákuumot hoznak létre a dobúrban, ez a mérések közül az egyetlen objektív vizsgálat. Ugyanígy tympanometriai vizsgálatot végeznek, ez a hallóideg kifáradását célzó vizsgálat. Minden vizsgálat fájdalommentes.

Olyan személyeknél, akiknél valamiért nem végezhető el a hallás vizsgálata a felsorolt szubjektív módokon, objektív vizsgálattal állapítják meg, hogy fennáll-e, és milyen mértékben a hallásveszteség. Ilyen vizsgálatot végeznek a csecsemőknél is, ennek neve BERA, vagy a modernebb, több frekvenciát mérő változata az ASSR vizsgálat. Ezeket a vizsgálatokat csak kórházakban vagy klinikákon végzik el.

A szociális küszöb határát a beszédfrekvenciákon, 30 decibelnél húzzák meg, ezt az audiogramon egy vastagabb vonal jelzi. Az audiogramon a szociális küszöb kifejezés jelen esetben kétféle értelmet hordoz, de ezek szorosan összefüggnek egymással. Egyik a hallássérült személyt körülvevő emberek szempontjából, a másik maga a hallássérült személy szempontjából mutatja meg ennek a küszöbnek a jelentőségét a mindennapi életben.

Olyan „küszöb” amelynek átlépésekor a hallássérült személy körül élők, a vele rendszeres kapcsolatban levők már érzékelik a hallássérülés tényét. Pl. rendszeresen hangosabb a televízió az addig megszokottnál, vagy a személynek többször el kell mondani ugyanazt, többször visszakérdez, félreérti a beszédet. Ilyenkor még maga a személy tagadó állapotban van, azaz nem ismeri be, hogy problémái vannak a hallásával, nem hajlandó elmenni szakemberhez és főleg nem hajlandó hallókészüléket viselni.

Olyan „küszöb” amelyet a hallásvizsgálaton, a hallásmérésben fogalomként kezelnek. Ha a hallásveszteség mértéke átlépi ezt a küszöböt, akkor a személy szociális kapcsolataiban is megmutatkozik: az egyén visszahúzódóvá válik, nem keresi a társaságot, nem szívesen megy emberek közé, kerüli a zajos helyeket, a színházat, stb. Jellemző lesz a dekoncentrálttság, a pontatlanság, a bizonytalanság, vagy épp a túlzott megfelelési kényszer.

Nagyothallók által használt eszközök leírása, azok kezelése

A technika fejlődésével egyre több segédeszköz áll a nagyothallók rendelkezésére. Digitális világban élünk, a digitális hallókészülékek egyre jobban adják vissza a hallásélményt. De miért nem jó akkor mégsem minden esetben?

Figyelembe kell vennünk a hallássérülés bekövetkeztének időpontját is ahhoz, hogy le tudjuk írni a segédeszközöket, azok viseléséhez kapcsolódó szokásokat. Nagyon fontos, ha gyermeknél felmerül a gyanú, hogy nagyothallásról lehet szó, mielőbb kerüljön megfelelő ellátásra. Az időben észrevett nagyothallás hallókészülék viselésével jól korrigálható, a gyermek nem marad el a fejlődésben, kortársaival együtt tud haladni.

A hallássérülés bekövetkezhet:

Gyermekekben:

- veleszületetten (prelingvális időszakban), amikor még nem tanult meg beszélni a gyermek.
- beszédelsajátítás után (posztlingvális időszak)

Felnőttekben:

- fiatal felnőttként
- középkorú felnőttként
- idős korban

A hallássérülés okai sokfélék lehetnek:

- öröklött hallássérültség, amely születéskor már fennáll
- öröklött betegség, amely a hallóideg sorvadásával jár és az évek folyamán folyamatosan veszti el hallását a személy

- különböző szindrómák, melyek felismerése néha nehézségekbe ütközik, emiatt nem állapítható meg konkrétan az ok
- zajártalom, zajszennyezettség, amely egyre inkább jellemző a bennünket körülvevő környezetre. Pl. a klímaberendezések folyamatos zúgása is okozhat halláscsökkenést
- hirtelen bekövetkező hallásvesztés is előfordul. Ilyenkor a hallásvesztést követő néhány órán belül adott infúzióval részben vagy teljes egészében visszaállítható a hallás, azonban ezt nehéz időben felismerni és a szükséges kezeléshez hozzájutni
- magas vérnyomás tipikusan az a betegség, melynek társuló tünete lehet a halláscsökkenés.
- gyógyszerártalom
- baleset, műtét, születési rendellenesség

A segédeszközök

- analóg hallókészülékek – már nem kaphatók, de még lehetnek a hallássérült személyeknél
- digitális hallókészülékek – fül mögötti, fülbe helyezhető, hallójáratí és mély hallójáratí.
- egyéb, kiegészítők: illesztékek, indukciós hurokerősítő, fejhallgatók, hangerősítő berendezések, írásos kommunikáció, stb.
- ami a piacon kapható, „szuper” és „azonnali gyógyító hatású” , és a többi szemfényvesztés.

Kisgyermek korban megállapított hallássérülés esetén már az 1950-60-es évektől kezdve hallókészülékkel látták el a nagyothalló gyermekeket. Ezek a készülékek még nem voltak olyan kifinomultak, mint a mai digitális hallásjavító eszközök. Egészen a 2000-es évek végéig forgalomban voltak ún. analóg készülékek. Ezeken a készülékeken a felhasználó maga állítgatta be a hallásának megfelelőnek érzett erősséget, a hangerősítés is más technikai megoldással történt. A zajt ugyanúgy erősítette a készülék, mint a beszédet, ezért a viselése csendes környezetben

nyújtott optimális hallásélményt. Ugyanakkor – épp a saját beállítási lehetőségek és a valósághű hangzás miatt – akik ilyen analóg készülékeken „nőttek fel” azok ezt megszokták és nem tudnak / nem akarnak váltani a jóval korszerűbb, a maradvány hallást megóvó digitális készülékekre. Az átállást audiológussal történő szoros együttműködéssel lehet megoldani.

Manapság a gyermekeket több életkorban kötelező szűrni: újszülötteket, óvodás korban lévőket, és iskoláskorban is több életkorban szűrést kell elvégezni. A megállapított hallássérülésnek megfelelően, ma a legtöbb esetben a gyermekeket azonnal digitális hallókészülékkel ellátják, melyet Közgógyellátási igazolvánnyal válthatnak ki a szülők. Ezzel biztosítja az állam a rehabilitáció meglétét.

A felnőttkorban nagyothallóvá vált, először analóg készülékkel ellátott személyek „átszoktatása” is nehézkes a digitális készülékekre, a fellelt okokból.

Átmeneti megoldás volt a digitálisan programozható analóg jelfeldolgozással rendelkező készülék, amelyet már – ahogy a nevéből is kiderül – a hallásvizsgálatnál mért eredményekhez digitálisan igazított az audiológus, a jelfeldolgozás azonban továbbra is analóg módon történt. Itt probléma volt, hogy nem jól mért hallásvesztés, vagy nem jól beállított készülék esetén használhatatlanná vált a készülék a nagyothalló személy számára.

Ma már szinte kizárólag csak digitális hallókészülékek kaphatók, melyek árai igen borsosak az átlagember zsebének. Működése bonyolult technikán, számítógépes beállításon alapul, a jelfeldolgozás is digitálisan történik. A készülékekben zajszűrést be lehet állítani, illetve a mikrofonok is finomhangoláson mennek keresztül. A térmikrofonokat úgy állítják be, hogy a beszédhangokat kiszűrje a zajból és azt erősítse csak, amit szükséges. Egy szirénázó autó, vagy egy erős zaj hatására védő mechanizmus kapcsol be, az éles zajokat letompítja, kiiktatja. Megéri összepórolni a készülék árát! Az életminőség megtartása, a társadalmi, baráti, családi kapcsolatok ápolása megéri azt, hogy a jó kommunikáció érdekében jó készüléket viseljen a hallássérült személy.

A képen mély-hallójárat, hallójárat fülbe helyezhető, és fül mögötti készülékeket láthatunk.

Milyen a jó hallókészülék?

A hallásvesztés mértékének megfelelő - enyhe, középsúlyos, súlyos hallásvesztésekre különböző típusú, különböző erősségű készülékek érhetők el. Az audiológián kell a hallássérült személy állapotának megfelelő készülékekből javasolniuk, ajánlaniuk.

A hallásvesztésnek megfelelően beállított, programozott készülék – ezért elengedhetetlenül fontos a megfelelő, alaposan, mindenre kiterjedően, jól elvégzett audiológiai vizsgálat!

A hallássérült személy igényeit kielégítő készülék – ma már nem minden készülékbe kerül bele automatikusan az indukciós tekercs, sőt, vannak olyan készülékek (mélyhallójárat készülékek) amelyekbe méretük miatt nem építhető be ez a segédeszköz. Ezt külön kérni kell!

Ha a hallássérült személynek más, egyéb betegsége is van, bizonyos típusú készülékek nem javasoltak. Pl. sokízületi gyulladás, vagy remegő kéz esetén nem javasolt a hallójárat készülék, helyette fül mögötti készülék javasolt.

Allergiás panaszok esetén (állandóan viszkető, folyós fül) az illeszték kialakításánál ügyelni kell annak anyagára, valamint a szellőző furatok biztosítására.

Az illesztékekről:

Az illeszték egyedileg, mintavétel után készül, a legtöbb esetben antiallergén bevonatot is tesznek rá. Ha az illeszték nem illeszkedik jól a fülbe, akkor a készülék sípol! Csak jól illeszkedő, megfelelően rugalmas csővel ellátott illesztékekkel működhet jól a hallókészülék. Ha a nagyothalló személy úgy érzi, nem jó az illeszték (nyomja, feltöri a fül belsejét, egyéb gond van vele), akkor vissza kell menni és kérni, hogy csiszoljanak le belőle, finomítsanak rajta, alakítsák jobban a fül belső formájához.

Más számára gyártott illesztéket tilos a fülbe helyezni! Minden fül egyedi alakú, olyan, mint egy ujjlenyomat. A más számára készített illeszték kisebezheti, feltörheti

a fülkagyló belsejét, illetve higiénés problémák is felmerülnek, ezzel több más fülbetegséget idézve elő!

Próbahordás alkalmával az illeszték általában még nincs készen, ilyenkor egy ún. „cumival” lehet kipróbálni a készüléket. A „cumi” nem úgy illeszkedik a fülbe, ahogyan az illeszték, ezért más lehet a hallásélmény.

Ma már nyitott, illetve könnyített illesztékeket is gyártanak, amelyek alig láthatóak, a viselésük nem okoz „tele a fülem” érzést.

FIGYELEM!

MINDEN hallókészülék eladása előtt a forgalmazónak maximum 15 napos ingyenes próbahordást kell biztosítania! A próbahordás alatt érdemes kipróbálni a készüléket csendes és zajos környezetben is, televíziózás és beszélgetés közben, utazáskor, stb. A hallássérült életében előforduló környezetek legtöbbjében, lehetőség szerint. Ha nem jól van beállítva a készülék, akkor vissza kell menni és állíttatni rajta, addig, amíg megfelelő nem lesz. Ha egyáltalán nem jó a készülék, kérni kell, hogy másikat javasoljanak. Ha a forgalmazó nem tud a hallássérült kérésének eleget téve olyan készüléket ajánlani, amellyel megfelelően javítható a hallás, a nagyothalló személynek komfortos hallásérzetet nem tud biztosítani, akkor a nagyothalló személy más forgalmazót is felkereshet. A mai magyar piacon több forgalmazó cég is jelen van, a TB támogatott készülékek ugyanannyiba kerülnek a forgalmazóknál is, mint a kórházakban vagy a szakrendelőknél. Érdemes kellő időt szánni a készülék kiválasztására, mert a digitális hallókészülékek kihordási ideje 7 év, ami azt jelenti, hogy a személy 7 évig nem vásárolhat másik TB-támogatott készüléket. Ez problémát okozhat, ha nem jól sikerült a választása!

TILOS! Az interneten néhány ezer forintért árult „lehallgató készülékeket”, „hallássegítő” készülékeket vásárolni! Ezek nem segítik, hanem tovább rontják a hallást, emiatt veszélyesek!

TILOS! A fülbe bármilyen olyan anyag becsepegtetése, bedugása, amelyet nem szakember javasol, vagy ír fel! Ilyenek a „csodaolajok”, amelyek állítólag meggyógyítják a hallásvesztést, vagy a fültisztító pálcika is, amely a közhasználatban is elterjedt.

NINCS olyan, hogy akciós vagy olcsó hallókészülék! Ha akciós, az azt jelenti, hogy olyan kifutott termék, amelynek a javítása nem gazdaságos, tehát nem fogják javítani, illetve vannak ugyanolyan kategóriában már sokkal jobb készülékek! Nem érdemes megvenni, gondoljunk a fent leírt 7 éves kihordási időre. Olcsó hallókészülék sincs. A hallókészülékekbe épített modern technológia drága és ezt meg kell fizetni.

A forgalmazók szeretik ingyenes hallásszűréssel és egyéb akciókkal magukhoz csábítani a lehetséges vásárlókat, azonban meg kell jegyezzük, hogy a hallásvizsgálatot a legtöbb helyen amúgy is ingyenesen végzik el.

Analóg készüléket ma már nem gyártanak és nem adnak el, azokat kivonták a forgalomból. Azonban néhány nagyothallónak, akik ragaszkodnak az analóg készülékeikhez, még megvannak ezek a régi segédeszközök és ezeket használják, javíttatni szeretnék. Sajnálatosan a szervizhálózat sem tud már sokat kezdeni az elavult készülékekkel alkatrész és szakember hiányában nem javíthatók. A digitális készülékeknél lehetőség van „lebutításra” azaz analóg hangzás beállításra, de ezt nem mindegyik forgalmazó javasolja vagy végzi el. Nem is érdemes, mert a digitális hangzást megszokva egy sokkal színvonalasabb hallásélményt kap a nagyothalló személy.

A Magyar Nemzet internetes oldalán 2006-ban megjelent cikk²² említi a különbségeket az analóg és a digitális készülékek között, illetve még ma is igaz, hogy a TB-listán szereplő készülékek sajnos nem olyan ütemben cserélődnek, ahogyan azt a technikai fejlődés megkívánná. Az áruk – épp a beleépített technikának köszönhetően még a nagymértékű állami támogatás ellenére is – sokaknak megfizethetetlenül magas. Ilyenkor a hallássérült személy kénytelen beérni egy kisebb teljesítményű, nem olyan jó hallásélményt biztosító készülékkel. A 13 éve született cikkben sok, ma is helytálló állítás olvasható.

A nem megfelelő készülék kiváltása több problémát vethet fel:

A hallássérült személy nem viseli a készüléket, mert az számára nem komfortos. A legdrágább az a készülék, amely a fiókban, a dobozában áll, és nem viselik.

²² https://mno.hu/migr_1834/a-legkalapacstol-a-digitalizalt-hallasig-492831 (2019.01.26.)

A kidobott pénz miatt frusztrációt érez a hallássérült, megkárosítva, becsapva érzi magát, bizalmatlan lesz később egy jó ellátó helyvel, egy jó audiológussal, egy jó készülékkel szemben is.

Hallókészülék viselése nélkül folyamatosan romlik a hallás.

A használatba vett hallókészülékkel folyamatos teendők vannak:

- tisztítás, karbantartás: mind az illesztéket, mind a készüléket rendszeresen tisztítani – tisztíttatni kell. Ehhez rendelkezésre állnak különböző tisztító tabletták, téglék, ultrahangos eszközök, szárító eszközök. A hallókészülékbe soha nem szabad belenyúlni, azt csak szakember szedje szét és tisztítsa ki megfelelően! Pl. rendszeresen szűrőt kell tisztíttatni. Vigyázni kell arra, hogy a hallókészüléket ne érje víz. Pl. eső esetén sapka vagy esernyő viselése ajánlott. Ha mégis vizes lett, ki kell szárítani mihamarabb! A lecsapódó pára miatt a hallókészülék szűrője vizes lehet, ilyenkor nem működik. Ki kell szárítani, vagy ha ez nem segít, akkor a szervizben kicserélik a szűrőt, ennek ára néhány száz forint.
- Az elhanyagolt, koszos, fülzsíros illeszték és készülék tovább ronthatja a hallást, fertőzés alakulhat ki. A drágán megvett hallókészülék karbantartás híján tönkremegy!
- folyamatos elemcsere: ahhoz, hogy a hallókészülék működőképes legyen, megfelelő minőségű és nagyságú elemet szükséges behelyezni. Az elem behelyezésekor a védőmatricát levéve hagyjuk az elemet „szellőzni” 1-2 percig, ezt követően tegyük a hallókészülékbe és használjuk. Ez megnöveli az elem élettartamát. Ha a készülék nincs a hallássérült fülében, az elemtartót kinyitva kell tárolni, hogy ne merüljön az elem feleslegesen. Hosszabb ideig használaton kívül levő készülékből el kell távolítani az elemeket!
- az illesztéket – rendszeres használat esetén évente ki kell cseréltetni. Ez pénzbe kerül jelenleg kb. 8.000,-Ft, azonban az illeszték anyaga a használatból, tisztítástól megkeményedik, emiatt már nem illeszkedik pontosan a fülkagylóba. Ha a hallássérült személy 5 kg-nál többet hízott vagy fogyott,

szintén ki kell cseréltetni az illesztéket, mert ez a néhány kilogrammnyi súlyváltozás a fülben is érezhető változásokat okoz. Új illeszték szükséges, ha a használatban levő illeszték kidörzsöli a fülkagylót, sebes lesz tőle, stb. Ugyanilyen fontos az illesztéket a hallókészülékkel összekötő vékony cső is. Ez is legyen tisztítva, karbantartva, szükség esetén cserélve, mert ez is megkeményedhet. Nem megfelelő illeszték vagy rongálódott cső esetén a készülék sípol!

- a hallókészülékkel történő ellátás csak az első lépése a rehabilitációnak. Továbbra is rendszeresen kell hallásvizsgálatra járni, hogy az esetlegesen romló halláshoz lehessen igazítani a készüléket.

NEM ÉRDEMES egyszerre nagy mennyiségű elemet vásárolni, mert az elemek szavatossági ideje lejár és nem fog működni vele a készülék, csak bosszúságot okoz!

Ki kell tapasztalni, hogy normál használat esetén mennyit fogyaszt a hallókészülék és ennek megfelelő mennyiséget +1 tartalék levelet vásárolni. Kb. 7-10 napig működik a hallókészülék egy elemmel, amennyiben megfelelően használják. Indukciós hurok használatakor jobban merül az elem, érdemes figyelembe venni a különböző tényezőket és tapasztalat alapján elemet vásárolni. Egy levélen 6 db elem található.

Ügyeljünk arra is, hogy megfelelő méretű elemet vásároljunk. Az elemeknek számozása (pl. 10-es, 13-as) és színkódja is van. Pl. a 13-as elem mindig narancssárga levélen van.

További segédeszközök:

- indukciós hurokerősítő – ez a rendszer akkor használható a hallássérült számára, ha a hallókészülékében van induktív hurok! A rendszer bemenete egy mikrofon, a beszélőnek mikrofonba kell beszélnie. A mikrofonból a hang egy erősítőn keresztül jut el az indukciós hurokba, amelyet érzékel a hallókészülék, és csak a hurokban áramló hangot juttatja el a készüléken keresztül a hallássérülthöz. Ebben az esetben a hallássérült számára a külső zajok nem hallhatóak, így az sem, ha valaki hozzászól egy témához, de azt nem a mikrofonon keresztül teszi meg. Érdeemes odafigyelni ilyenkor, hogy az információk a mikrofonba bemondva hangozzanak el! Vannak közösségi és egyéni hurkok. Ahol több hallássérült használja rendszeresen egyszerre az indukciót, ott érdemes a közösségi indukciós hurkot kiépíteni. Azonban ha 1-2 hallássérült személy használ csak indukciót, abban az esetben érdemesebb egyéni eszközöket beszerezni, melyek mobilisan használhatók, nem helyhez kötöttek, kényelmesebb a használó számára is.

- FM-rendszer – szintén a rendszerhez igazítható hallókészülékre van szükség, valamint egy adó (mikrofon) és egy vevő egységre, amely általában a hallássérült nyakába akasztva, akár diszkréten, a felsőruházat alá rejtve is működik. Ebben az esetben arra kell ügyelni, hogy a mikrofon a vevő hatóköréből ne kerüljön ki.

- Más egyéb erősítő rendszerek – itt megemlíthetünk a mai technológiának megfelelő erősítőket, amelyek használata egyszerű, azonban ezek többnyire árban nem érhetők el az egyszerű felhasználók számára.

- CI – Cochleáris implantátum – Ezt az implantátumot műtéti úton ültetik be a koponyába. Vannak mellette is és ellene is érvek. Ami biztos: egészen más hangzás-élményt nyújt, egyfajta gépi hangzást, amelyet meg kell szokni, újra kell tanulni hallani vele. A CI két részből áll: az egyik a koponyába beépített egység, a másik egy kívülről, mágnessel csatlakoztatható „tappancs”, amely a hallókészüléket összeköti a beépített egységgel. Működése: a hallókészülékbe érkező hangot a tappancs a beépített egységhez juttatja, amelyen keresztül az agy hallóidegei impulzust

kapnak, így jön létre a hallásélmény. Minél fiatalabb korban kerül beültetésre az implantátum, annál inkább esélyes a jó hallásélmény megszerzése. Ugyanakkor nem szabad elfelejteni, ha a hallókészüléket és a tappancsot a viselője leveszi, siketté válik, nem érzékel hangot. Ugyanígy, ha a belső egységben van probléma (abban is van egy kis elem, de más probléma is felmerülhet) akkor sem fog hallani a használója. Tehát érdemes alternatívákban is gondolkodni CI esetén.

- BAHA-implantátum - szintén műtéti úton generálnak hallásélményt azon az oldalon, ahol teljes halláskiesés van. Ezt akkor tudják elvégezni, ha az egyik oldalon jó a hallás, a másikon siketség áll fenn. Magyarországon még nem túl gyakori ez a műtéti eljárás.

- Szemüvegszárba épített hallókészülék – és hasonló megoldások: fogba épített csontvezetési hallókészülék, fülbevalóba épített hallókészülék, stb. A technikai megoldásoknak ma már nem nagyon van határa, pénz, ötlet és megvalósítás kérdése.

Akadálymentesítési lehetőségek intézmények számára

A nagyothallók számára az akadálymentesítési lehetőségek nagyon hasonlóak a siketek számára kialakított környezettel, azonban itt lehet támaszkodni a segédeszközök nyújtotta lehetőségekre is.

A siket személyek számára a folyamatos vizuális információk meglétére és vészhelyzet esetén vizuális riasztási lehetőségre kell törekedni, a nagyothallók számára is megfelelő, ha ilyen rendszer kerül kiépítésre az intézményekben.

Azonban a nagyothalló személyek számára fontos marad továbbra is a hang általi közlés lehetősége. Ezt kiépített indukciós hurokkal – vagy ehhez hasonló egyéni berendezéssel, megfelelő hangosítással lehet és érdemes kiegészíteni.

Figyelembe véve korunk lehetőségeit, elgondolkodtató lehet az applikációkon keresztüli kommunikáció akár vészjelzés esetén annak leadása a hallássérült személy felé, vagy a hallássérült személy felől. Ez ma már csak fejlesztés és pénz kérdése, a lehetőség adott.

Talán ide, az akadálymentesítés területéhez illik legjobban a „lelki akadályoktól való mentesítés”.

Meg kell említenünk, hogy a nagyothallás kialakulása idős korban igen gyakori, Ugyanúgy, ahogy öregszenek más testrészek, pl. az ízületek kikopnak, ugyanúgy kopnak és renyhülnek el a fülben található szervek is, a hallóideg sem működik már idős korban úgy, ahogy fiatalon.

Mint a legtöbb állandósuló állapotnál, itt is különböző fázisokon megy keresztül a nagyothallóvá váló személy. A környezete hamarabb veszi észre, hogy probléma van. Legtöbb esetben először a tagadás, amin túl kell esni, határozottan szakemberhez és segédeszköz viselése felé kell terelni a személyt. Ha megvan a készülék, akkor azt viselni is szükséges. A hozzászokás nem mindenkinek megy egyformán, van, aki nehezebben, van, aki könnyebben szokja meg a segédeszköz viselését. Fontos, hogy legyünk türelemmel a személy iránt. A fokozatos eszközviseléshez szoktatás a célravezető. Először mindössze napi néhány órát viselje a nagyothalló a készülékét, akár több részletben is, majd egyre több időt töltsön el a segédeszközt viselve. Alváshoz, illetve tisztálkodáshoz mindig vegye le! Amíg rutinná nem válik a készülék viseléséhez tartozó napi protokoll: reggel beteszem a készüléket, bekapcsolás előtt ellenőrzöm, hogy tiszta-e az illeszték, az elem jó-e, működik-e a készülék, illetve a fürdésnél kiveszem, ha kivettem, akkor kikapcsolom, kinyitom az elemtartó ajtót, stb... addig érdemes segíteni a folyamatot. Ilyen lehet pl. egy lista a teendőkkal, vagy a segítő személyzet odafigyelése.

Ne feledjük, amit már 1817-ben is megfogalmazott a „Pesti Jóltevő Asszonyi Egyesület”: „...csak helyesen felfogott arányban és rendben nyújtott segedelem lehet valódi, bizonyos, s ennél fogva a legjótékonyabb segedelem...”²³

²³ Béry 1929, 17-34

Mit hol intézhetek, hová forduljak?

Érdekvédelem	Siketek és Nagyothallók Országos Szövetsége	www.sinosz.hu info@sinosz.hu
Jelnyelvi tolmács	Jelnyelvi tolmácsszolgálatok - Megyei szintű szolgáltatások	http://tolmacsszolgalat.hu/ http://www.jeltolmacs-gyor.hu/ https://borsodijeltolmacs.hu/ http://www.hajdu-jeltolmacsok.hu/ http://www.jeltolmacs-szombathely.hu/
Jogsegély szolgálat	Siketek és Nagyothallók Országos Szövetsége - ingyenes - jelnyelvi tolmácsolás biztosítása	https://sinosz.hu/jogsegelyszolgalat/
Munkaerő-piaci támogatás	Siketek és Nagyothallók Országos Szövetsége	https://akadalyugras.hu/ akadalyugras@sinosz.hu
Nagyothalló közösségi élet	Hangforrás	https://sinoszhangforras.hu/
SINOSZ megyei szervezetek	Megyei/helyi szintű szervezetek - SINOSZ igazolvány - Közösségi programok - Kapcsolat és együttműködés	https://sinosz.hu/tagszervezeteink/
Siketvakok	Siketvakok Országos Egyesülete (SVOE)	http://siketvak.hu/
Videó-tolmácsolás	KONTAKT Tolmácsszolgálat	www.skontakt.hu info@skontakt.hu

Felhasznált irodalom és hivatkozott források:

- A Taigetosz árnyékában – A siketek és nagyothallók képes története (szerkesztette: Szepessyné Judik Dorottya) SINOSZ – Budapest, 2009 (továbbiakban: Taigetosz)
- Béry L. (szerk.) *A magyar filantrópia könyve* Légrády Testvérek 1929.
- Kálmán Zsófia - Könczei György: *A Taigetosztól az esélyegyenlőségig* Osiris, 2002.
- Könczei György: *Honnan ered a fogyatékossgal élő emberrel szembeni előítélet?* In: Hegedüs Lajos – Ficsorné Kurunczi Margit – Szepessyné Judik Dorottya – Pajor Emese – Könczei György: *A fogyatékossgügy hazai és nemzetközi története*. Eötvös Loránd Tudományegyetem Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar, Budapest 2009.
- 2009. évi CXXV. törvény a magyar jelnyelvről és a magyar jelnyelv használatáról
- www.sinosz.hu
- www.siketvak.hu
- www.chazar.hu
- www.who.int
- www.ksh.hu
- www.ksh.hu/nepszamlalas/tablak_fogyatekossg

További ajánlott olvasmányok:

Fogyatékos emberek társadalmi befogadása (FSZK, Budapest, 2011):
<http://fszk.hu/wp-content/uploads/2017/08/Fogyatekos-emberek-tarsadalmi-befogadasa.pdf>

Hadi Nikolett doktori értekezése (Hadi Nikolett, PTE, 2013)
<https://ajk.pte.hu/files/file/doktori-iskola/hadi-nikolett/hadi-nikolett-vedes-ertekezes.pdf>